

Міністерство освіти і науки України

Луцький національний технічний університет

(повне найменування закладу вищої освіти)

Факультет бізнесу та права

(повне найменування факультету)

Кафедра міжнародних економічних відносин

(повна найменування кафедри)

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА СТУПЕНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ «БАКАЛАВР»
СТРУКТУРНІ ЗМІНИ У СВІТОВІЙ ТОРГІВЛІ
ТОВАРАМИ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ**

спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини
(шифр і назва спеціальності)

освітня програма Міжнародні економічні відносини
(назва освітньої програми)

Виконав: здобувач вищої освіти
групи МЕВЗ–41
Ігнатенко Іван Андрійович

(підпис)

Керівник:
д.е.н., професор
Лютак Олена Миколаївна

(підпис)

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«__» _____ 2026 р.
Гарант освітньої програми:
д.е.н., професор
Лютак Олена Миколаївна

(підпис)

Луцьк – 2026 року

ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет бізнесу та права

Кафедра міжнародних економічних відносин

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Галузь знань: 29 Міжнародні відносини

Спеціальність: 292 Міжнародні економічні відносини

Освітня програма: Міжнародні економічні відносини

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри міжнародних економічних

відносин _____ к.е.н., доцент Олена БАУЛА

« _____ » _____ 2026 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ігнатенко Івану Андрійовичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи: Структурні зміни у світовій торгівлі товарами: сучасні тенденції
Керівник роботи: д.е.н., професор Лютак Олена Миколаївна
затверджені наказом закладу вищої освіти від « _____ » _____ 2025 року № _____

2. Строк подання здобувачем вищої освіти кваліфікаційної роботи «03» червня 2026 р.

3. Вихідні дані до роботи: наукові праці вітчизняних та іноземних авторів з питання особливостей світової торгівлі товарами, статистичні дані міжнародних організацій та офіційних статистичних служб, зокрема матеріали Держстат, World Trade Organisation, World bank, World Integrated Trade Solutions, Eurostat, Office for National Statistics, UN Stats, а також публікації в наукових виданнях, електронні ресурси.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що потрібно розробити):
ВСТУП. РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СВІТОВОЇ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ ТА ПЕРІОДИЗАЦІЯ ЇЇ РОЗВИТКУ. 1.1. Теоретичні засади світової торгівлі товарами та періодизація її розвитку. 1.2. Місце міжнародної торгівлі товарами в системі світової торгівлі та їх класифікація. 1.3. Фактори впливу на структуру та обсяг світової торгівлі товарами. РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ТА СТРУКТУРНИХ ЗМІН СУЧАСНОЇ СВІТОВОЇ ТОРГІВЛІ. 2.1. Аналіз динаміки світової торгівлі в контексті глобалізації. 2.2. Оцінка структурних змін та основні тенденції світової торгівлі в сучасних умовах. 2.3. Місце України в світовій торгівлі товарами. ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.

5. Перелік графічного матеріалу: ЛИСТ 1. Мета, об'єкт, предмет дослідження. ЛИСТ 2. Завдання дослідження. ЛИСТ 3. Періодизація розвитку світової торгівлі товарами. ЛИСТ 4. Основні фактори впливу на структуру та обсяг світової торгівлі товарами. ЛИСТ 5. Динаміка роботизації; найбільші ТНК. ЛИСТ 6. Динаміка двосторонньої торгівлі; структура торгівлі, порівняння. ЛИСТ 7. Історичні ціни на нафту; порівняння структури експорту та імпорту товарів в розрізі груп за призначенням. ЛИСТ 8. Основні етапи розвитку світової торгівлі. ЛИСТ 9. Умовні скорочення товарних груп. ЛИСТ 10–14. Показники темпу приросту експорту та імпорту по 9 країнам світу в розрізі товарних груп. ЛИСТ 15. Обсяги експорту та імпорту України; структура експорту України

в розрізі товарних груп за характером споживання. ЛИСТ 16. Основні елементи покращення місця України у світовій торгівлі товарами. ЛИСТ 17–22. Висновки та пропозиції.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис	
		завдання видав	завдання прийняв
<i>Теоретичний розділ</i>	професор Лютак О.М.		
<i>Аналітичний розділ</i>	професор Лютак О.М.		
<i>Висновки та пропозиції</i>	професор Лютак О.М.		
<i>Нормоконтроль</i>	професор Лютак О.М.		

7. Дата видачі завдання 25.12.2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи бакалавра	Строк виконання етапів кваліфікаційної роботи бакалавра	Примітка
1	<i>Обґрунтування теми</i>	<i>до 25.12.2025</i>	<i>виконано</i>
2	<i>Огляд літератури із досліджуваної теми</i>	<i>до 16.01.2026</i>	<i>виконано</i>
3	<i>Теоретичний розділ</i>	<i>до 14.02.2026</i>	<i>виконано</i>
4	<i>Аналітичний розділ</i>	<i>до 14.03.2026</i>	<i>виконано</i>
5	<i>Висновки та пропозиції</i>	<i>до 11.04.2026</i>	<i>виконано</i>
6	<i>Формування списку використаних джерел</i>	<i>до 25.04.2026</i>	<i>виконано</i>
7	<i>Формування додатків</i>	<i>до 02.05.2026</i>	<i>виконано</i>
8	<i>Оформлення ілюстративного матеріалу</i>	<i>до 09.05.2026</i>	<i>виконано</i>
9	<i>Попередній захист кваліфікаційної роботи бакалавра</i>	<i>до 16.05.2026</i>	<i>виконано</i>
10	<i>Нормоконтроль</i>	<i>до 23.05.2026</i>	<i>виконано</i>
11	<i>Інструментальна перевірка на академічний плагіат</i>	<i>до 28.05.2026</i>	<i>виконано</i>
12	<i>Представлення кваліфікаційної роботи бакалавра до захисту</i>	<i>до 03.06.2026</i>	<i>виконано</i>

Здобувач вищої освіти

_____ Ігнатенко І.А.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник кваліфікаційної роботи

_____ Лютак О.М.
(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СИСТЕМИ СВІТОВОЇ ТОРГІВЛІ	10
1.1. Теоретичні засади світової торгівлі товарами та періодизація її розвитку	10
1.2. Місце міжнародної торгівлі товарами в системі світової торгівлі та їх класифікація	13
1.3. Фактори впливу на структуру та обсяг світової торгівлі товарами	16
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ТА СТРУКТУРНИХ ЗМІН СУЧАСНОЇ СВІТОВОЇ ТОРГІВЛІ	23
2.1. Аналіз динаміки світової торгівлі в контексті глобалізації	23
2.2. Оцінка структурних змін та основні тенденції світової торгівлі в сучасних умовах	27
2.3. Місце України в світовій торгівлі товарами	41
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	50

АНОТАЦІЯ

Ігнатенко І. А. Структурні зміни в світовій торгівлі товарами: сучасні тенденції. Рукопис.

Кваліфікаційна робота бакалавра ОП «Міжнародні економічні відносини» спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини. Луцький національний технічний університет. Луцьк, 2026.

Кваліфікаційна робота бакалавра складається з вступу, двох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел.

У кваліфікаційній роботі бакалавра досліджено теоретичні засади системи світової торгівлі а саме: розглянуто теоретичні засади світової торгівлі товарами та періодизація їх розвитку, місце міжнародної торгівлі товарами в системі світової торгівлі та їх класифікація, фактори впливу на структуру та обсяг світової торгівлі товарами. Проведено аналіз динаміки та структурних змін сучасної світової торгівлі, зокрема аналіз динаміки зовнішньої торгівлі в контексті глобалізації, оцінено структурні зміни та виявлено основні тенденції в світової торгівлі в сучасних умовах, проаналізовано географічну структуру торгівлі в розрізі окремих товарних груп, вивчено місце України в світовій торгівлі товарами.

Метою кваліфікаційної полягає у дослідженні теоретичних засад функціонування світової торгівлі товарами, аналізі сучасних тенденцій її розвитку та структурних змін, оцінці динаміки і географічної структури світової торгівлі, а також визначенні місця України в системі міжнародної торгівлі товарами. Об'єкт дослідження – світова торгівля товарами як складова системи міжнародних економічних відносин, що забезпечує обмін товарами між країнами та регіонами світу. Предмет дослідження – структурні зміни, тенденції розвитку, фактори впливу та закономірності функціонування світової торгівлі товарами в умовах глобалізації, а також участь України у міжнародних товарних потоках.

Методологічну основу дослідження становить теоретичні знання про міжнародну торгівлю, що були сформовані під час вивчення української та зарубіжної літератури за темою. В написанні роботи використовувались методи синтезу масивів даних, індукції та дедукції, метод логічного порівняльного аналізу, аналізу графічних та статистичних матеріалів.

Висновки та пропозиції кваліфікаційної роботи можуть бути застосовані для прогнозування показників міжнародної торгівлі та реакції національних економік під час кризових подій.

Ключові слова: світова торгівлі товарами, експорт, імпорт, фактори впливу, попит та пропозиція, виробництво, глобалізація, товарна структура торгівлі, географічна структура.

ABSTRACT

Ignatenko I. A. Ignatenko I. A. Structural changes in world trade in goods: current trends. Manuscript.

Bachelor's qualification work OP "International Economic Relations" specialty 292 International Economic Relations. Lutsk National Technical University. Lutsk, 2026.

Bachelor's qualification work consists of an introduction, two chapters, conclusions and proposals, a list of sources used.

The bachelor's qualification work explores the theoretical foundations of the world trade system, namely: the theoretical foundations of world trade in goods and the periodization of their development are considered, the place of international trade in goods in the world trade system and their classification, factors influencing the structure and volume of world trade in goods. An analysis of the dynamics and structural changes in modern world trade is carried out, in particular, an analysis of the dynamics of foreign trade in the context of globalization, structural changes are assessed and the main trends in world trade in modern conditions are identified, the geographical structure of trade is analyzed in terms of individual commodity groups, and the place of Ukraine in world trade in goods is studied.

The purpose of the qualification is to study the theoretical foundations of the functioning of world trade in goods, analyze current trends in its development and structural changes, assess the dynamics and geographical structure of world trade, and determine the place of Ukraine in the system of international trade in goods. The object of the study is world trade in goods as a component of the system of international economic relations, which ensures the exchange of goods between countries and regions of the world. The subject of the study is structural changes, development trends, factors of influence and patterns of the functioning of world trade in goods in the context of globalization, as well as Ukraine's participation in international trade flows.

The methodological basis of the study is theoretical knowledge about international trade, which was formed during the study of Ukrainian and foreign literature on the topic. The methods of data array synthesis, induction and deduction, the method of logical comparative analysis, and analysis of graphic and statistical materials were used in writing the work.

The conclusions and proposals of the qualification work can be used to forecast international trade indicators and the reaction of national economies during crisis events.

Keywords: world trade in goods, exports, imports, influencing factors, supply and demand, production, globalization, commodity structure of trade, geographical structure.

ВСТУП

Система світової торгівлі є ядром сучасної економіки, оскільки жодна країна, що не приймає участь у міжнародній торгівлі не має шансу на економічний успіх, адже процес глобалізації та міжнародного поділу праці сприяє кооперації національних економік, що призводить до активного обміну товарами між ними. Інтеграція країн у таку систему звільнює їх від необхідності виготовлення товарів, виробництво яких є не вигідним або неможливим на території окремої країни. Сукупність усіх цих операцій з обміну товарами ми й називаємо світовою торгівлею. Актуальність цього дослідження підкреслюється тим, що світова торгівля в сучасні часи зазнала одного з найбільш турбулентних періодів в історії. Пандемія COVID-19 порушила довгими роками сформовану систему попиту та пропозиції, визвавши скорочення в об'ємах торгівлі по всьому світу. Географічна структура світової торгівлі також зазнала змін у 21 сторіччі. Підйом Китаю, як лідируючого експортера світу і його ростуча роль у світовій торгівлі може постати одним з найбільш важливих структурних змін в сучасний період.

Місце України в світовій торгівлі товарами є особливо показовим прикладом для дослідження в контексті цієї кваліфікаційної роботи. Як країна із значним аграрним потенціалом та історично потужною промисловою базою, Україна була глибоко інтегрована у світові товарні ринки, зокрема у сфері експорту зерна та продовольчої продукції. Повномасштабна війна, розпочата Росією у 2022 році, мала тяжкі наслідки не лише для власного торгівельного потенціалу України, але й для глобальної продовольчої безпеки та стабільності світових товарних ринків.

Стан світової торгівлі було досліджено в таких працях вітчизняних авторів: Сокурєнко П.І., Авраменко І.М., Авраменко О.І., Ковбатюк М. В., Шкляр В. В., Ковбатюк Г. О., Петухов А. С., Король М.М., Куліковська І.В., Нам'як Ю.Ю. Проблеми світової торгівлі товарами та фактори впливу на неї були досліджені в роботах таких іноземних авторів, як Adam Rose, Kutsmus, N., Zinchuk, T.,

Zhenhua Chen, Dan Wei, Ken Itakura, Tomasz Białowas, Jarosław Kuśpit, Paweł Pasierbiak та інших.

Мета роботи полягає у дослідженні теоретичних засад функціонування світової торгівлі товарами, аналізі сучасних тенденцій її розвитку та структурних змін, оцінці динаміки і географічної структури світової торгівлі, а також визначенні місця України в системі міжнародної торгівлі товарами.

Об'єкт дослідження – світова торгівля товарами як складова системи міжнародних економічних відносин, що забезпечує обмін товарами між країнами та регіонами світу.

Предмет дослідження – структурні зміни, тенденції розвитку, фактори впливу та закономірності функціонування світової торгівлі товарами в умовах глобалізації, а також участь України у міжнародних товарних потоках.

Згідно поставленої мети поставлено наступні завдання:

дослідити теоретичні засади світової торгівлі товарами та періодизацію її розвитку;

визначити місце міжнародної торгівлі товарами в системі світової торгівлі та охарактеризувати класифікацію товарів у міжнародному обміні;

проаналізувати основні фактори, що впливають на структуру та обсяги світової торгівлі товарами;

оцінити динаміку розвитку світової торгівлі в умовах глобалізації світової економіки;

провести аналіз структурних змін та сучасних тенденцій розвитку світової торгівлі товарами;

проаналізувати позиції України у світовій торгівлі товарами та оцінити особливості її участі в міжнародних торговельних процесах.

Методи дослідження: у роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема методи аналізу і синтезу, узагальнення, порівняння, статистичного аналізу, графічний метод, метод структурного аналізу, економіко-логічний метод та метод системного підходу.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання результатів дослідження для оцінки сучасних тенденцій розвитку світової торгівлі товарами, формування зовнішньоторговельної політики та обґрунтування заходів щодо підвищення конкурентоспроможності України на світових товарних ринках.

Інформаційною базою дослідження є база даних Світові інтегровані торговельні рішення (WITS), статистичні матеріали Державної служби статистики України (Держстат) та Європейського бюро статистики (Eurostat), Світового Банку, статистичного бюро Об'єднаних Націй, даних Світової Організації Торгівлі (COT).

Результати дослідження було апробовано під час наукового семінару: Ігнатенко І. Оцінка структурних змін та основні тенденції світової торгівлі в сучасних умовах. Матеріали V студентського наукового семінару «Міжнародні економічні відносини в контексті викликів і загроз ХХІ століття». Луцьк: ЛНТУ, 2026. С. 56-61.

Автор засвідчує, що під час виконання роботи використовував інструменти штучного інтелекту виключно як допоміжний засіб для уточнення формулювань та опрацювання літератури. Усі твердження, висновки та результати дослідження належать автору та ґрунтуються на власному аналізі, а дані, згенеровані ШІ, були перевірені на достовірність та відповідність академічній доброчесності.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СИСТЕМИ СВІТОВОЇ ТОРГІВЛІ

1.1. Теоретичні засади світової торгівлі товарами та періодизація її розвитку

Світова торгівля – це сукупність всіх операцій міжнародної торгівлі між країнами, регіонами, континентами, яка охоплює експорт та імпорт у масштабі всього світу, відображає рівень взаємозалежності національних економік. Ця складна система постійно змінюється під впливом факторів, що будуть описані в цьому дослідженні.

Основними суб'єктами сфери світової торгівлі є всі її учасники, які організовують та виконують експортно-імпортні операції. Ними є держави, міжнародні організації, транснаціональні корпорації, банки, митні органи, та логістичні оператори.

Історично ми можемо поділити розвиток світової торгівлі на п'ять періодів: перший – почався у 18 сторіччі та тривав до першої половини 19 сторіччя і одним із головних факторів впливу на міжнародну торгівлю вважається перша промислова революція, що спричинила технологічний прорив у сфері виробництва та транспорту. Масове впровадження машинної техніки забезпечило істотне зростання продуктивності праці, що спричинило формування надлишкових обсягів продукції, орієнтованих на зовнішні ринки збуту. Паралельно розвиток транспорту зумовив різке зниження транспортних витрат і розширення географії міжнародного товарообміну [9].

Другий етап розвитку міжнародної торгівлі тривав з другої половини 19 сторіччя до початку першої світової війни у 1914 році, де науково-технічний прогрес у сфері виробництва та вдосконалення транспортної інфраструктури зумовили перехід до більш інтенсивної, стандартизованої та масштабної міжнародної торгівлі. Технологічні інновації сприяли зниженню собівартості

продукції, підвищенню її конкурентоспроможності на зовнішніх ринках та розширенню можливостей для масового експорту. Поліпшення характеристик транспортних засобів і логістичних систем забезпечило формування розгалужених ланцюгів постачання, прискорило інтеграцію національних ринків у світовий економічний простір. Паралельно відбувалася концентрація виробництва та становлення міжнародних монополістичних структур, що сприяло активізації вивезення капіталу та формуванню торговельних блоків між провідними економіками світу. На світовому ринку змінилося співвідношення сил, зокрема посилилися економічні позиції США, що викликало відповідні політичні реакції. У більшості країн посилилися протекціоністські тенденції, що проявилось у переході від оборонного до наступального протекціонізму, спрямованого на захист національних інтересів, внутрішніх ринків та розвиток вітчизняних виробництв.

Третій етап становив період між першою та другою світовою війною, тобто з 1918 до 1939 року, де наслідки Першої світової війни та масштабних економічних криз зумовили глибоку дезінтеграцію міжнародних торговельних зв'язків і суттєву трансформацію їхньої структури. Воєнні дії призвели до руйнування логістичних маршрутів і порушення виробничих ланцюгів, що спричинило різке скорочення обсягів міжнародного товарообігу. Економічні спади, характерні для міжвоєнного періоду, зменшили попит на промислову продукцію, унаслідок чого багато країн повернулися до сировинної спеціалізації. Валютні потрясіння та крах міжнародної валютної системи ускладнили здійснення зовнішньоторговельних розрахунків, що стимулювало формування валютних блоків. Такі блоки додатково фрагментували світові ринки [10].

Четвертий етап тривав протягом 50-60х років і характеризувався відновленням міжнародної торгівлі на нових організаційно-економічних засадах та посиленням диференціації між світовими економічними системами. Відбудова транспортної та виробничої інфраструктури сприяла прискоренню темпів зростання світового товарообігу, а впровадження технологічних інновацій також сприяло цьому процесу. Відповідно ці фактори зумовили зміни

в товарній структурі експорту, а розпад колоніальної системи і поява нових індустріальних країн призвели до перерозподілу ролей у світовій торгівлі, що відобразилося у зміні географії та спеціалізації експортних потоків. Водночас реалізація комплексу митно-тарифних заходів у межах багатосторонніх угод створила передумови для поступової лібералізації зовнішньоторговельних режимів. Отже, цей етап поєднав процеси поглиблення інтеграції з необхідністю адаптації національних торговельних політик до нових геоекономічних реалій [7].

П'ятий етап, що триває з початку 70-х років по сьогоднішній день, відзначився різким збільшенням обсягів зовнішньоторговельного обігу та поглибленням міжнародної спеціалізації виробництва. Посилення міжнародної конкуренції та зміцнення позицій нових індустріальних країн сприяли розширенню транснаціональних ланцюгів доданої вартості і зростанню ролі транснаціональних корпорацій у формуванні торговельних потоків [11; 12]. Технологічний прогрес у сфері зв'язку та логістики зробив можливим фрагментування виробничих процесів між різними країнами, що призвело до збільшення обсягів закупівель готової продукції та зростання залежності національних економік від глобальних ланцюгів постачання [3; 28]. Регулювання зовнішньої торгівлі еволюціонувало від тарифних бар'єрів до нетарифних інструментів, механізмів стандартизації та сертифікації, що змінило характер державного втручання [5].

Узагальнення теоретичних засад світової торгівлі товарами свідчить, що її розвиток відбувався під впливом еволюції економічних теорій, міжнародного поділу праці та процесів глобалізації. Різні наукові підходи – від класичних концепцій абсолютних і порівняльних переваг до сучасних теорій конкурентоспроможності – формують методологічну основу дослідження міжнародного товарообміну. Періодизація розвитку світової торгівлі дозволяє простежити трансформацію її масштабів, структури та механізмів регулювання відповідно до змін у світовій економіці. На сучасному етапі світова торгівля характеризується високим рівнем інтегрованості, цифровізації та посиленням

впливу геополітичних чинників на торговельні потоки. Отже, дослідження теоретичних засад і етапів розвитку світової торгівлі створює необхідне підґрунтя для розуміння сучасних тенденцій міжнародного товарообігу та оцінки перспектив його подальшої трансформації.

1.2. Місце міжнародної торгівлі товарами в системі світової торгівлі та їх класифікація

Міжнародна торгівля є однією з ключових складових сучасної світової економіки та у глобальному масштабі виступає головною частиною глобальної економіки. За своєю суттю міжнародна торгівля є ядром системи світової торгівлі, що рухає світову торгівлю, адже світова торгівля – це сукупність всіх операцій торгівлі між країнами [1; 6]. Вона виступає центральним елементом системи світової торгівлі, виконує роль «мосту» між національними економіками та дозволяє країнам спеціалізуватися на виробництві певних товарів, а також використовувати власні порівняльні переваги [7]. Таким чином через міжнародну торгівлю формується глобальна мережа попиту та пропозиції.

Розглянемо такі види класифікацій, що використовують у сучасній торгівлі:

Стандартна міжнародна торгівельна класифікація (СМТК) ООН версія 2006 року;

Гармонізована система опису і кодування товарів (ГС) редакція 2012 р.;

Класифікатор товарів за укрупненими економічними угрупованнями [6].

У СМТК класифікація товарів здійснюється за такими категоріями: за видами сировини, з якої виготовлено продукцію; за ступенем обробки товару; за призначенням товару; за місцем товару в міжнародній торгівлі. За третім виданням СМТК налічується 9 розділів, 67 груп, 261 підгрупа, 1033 базисних

товарних позицій і 3118 субпозицій [6]. В цій класифікації основними категоріями є такі:

- харчові продукти і живі тварини, напої та тютюнові вироби;
- сировина для виробництва;
- мінеральні палива, мастила та аналоги;
- хімічні речовини;
- транспорт та машинне обладнання;
- інші промислові продукти. [33; 41].

Гармонізована система кодування створена Комітетом з гармонізованої системи Ради по митному співробітництву, має певну мету, спрощує складання митних документів, оптимізує витрати на облік вантажів. В цій системі окремим категоріям надається 6-значний код [6]. Групи товарів за гармонізованою системою:

- за походженням (рослинного та тваринного походження);
- за призначенням (продовольство, промислова сировина, паливо і мастила, паливо й мастила, інші);
- за ступенем обробки (сировина, напівфабрикати, готові вироби);
- за хімічним складом.

Класифікація товарів за укрупненими економічними угрупованнями використовується для статистики [6], зокрема:

- Продукти харчування та напої;
- Промислова продукція, що не зазначена в інших пунктах;
- Паливні матеріали та мастила;
- Виробничі товари (окрім транспортного обладнання);
- Транспортне обладнання, устаткування та аксесуари;
- Споживчі товари, не зазначені в інших пунктах;
- Товари, не зазначені в інших пунктах [41].

Основними показниками міжнародної торгівлі є:

- А) Експорт – це вивезення товарів і послуг за кордон;
- Б) Імпорт – це ввезення товарів та послуг в країну;

В) Зовнішньоторговельний обіг – це загальна сума вартості товарів та послуг в експорті та імпорті країни за визначений проміжок часу;

Г) Товарна структура – розподіл експорту та імпорту по товарним групам;

Д) Географічна структура – поділ експорту та імпорту по країнам світу;

Е) Показники темпу росту – відображає зміну показника в поточний час з його порівнянням за попередній проміжок часу у кількісному значенні;

Є) Темп приросту – показує зміну поточного рівня показника в порівнянні з базовим рівнем у %;

Ж) Сальдо торгівельного балансу – різниця вартості експорту та імпорту в окремій країні. Позитивне сальдо означає перевищення експорту над імпортом. Негативне сальдо означає перевищення імпорту над експортом [1; 2].

В аналітичному розділі кваліфікаційної роботи дані показники допоможуть проаналізувати сучасний економічний стан окремих країн, їхню частку в світовій торгівлі, та зробити висновки про кореляцію цих показників з основними тенденціями світової торгівлі.

Отже, міжнародна торгівля товарами посідає центральне місце в системі світової торгівлі, забезпечуючи розвиток міжнародного поділу праці, економічну взаємодію держав та ефективний розподіл ресурсів у глобальному масштабі. Встановлено, що сучасна система міжнародної товарної торгівлі характеризується складною багаторівневою структурою, в якій важливу роль відіграють як традиційні, так і високотехнологічні товарні групи. Доведено, що класифікація товарів є необхідним інструментом систематизації міжнародних товарних потоків, проведення статистичного обліку та формування зовнішньоторговельної політики держав. Водночас трансформація світового господарства спричиняє постійні зміни у товарній структурі міжнародної торгівлі, зумовлюючи зростання частки продукції з високою доданою вартістю, що свідчить про необхідність постійного вдосконалення механізмів класифікації товарів та адаптації національних економік до сучасних тенденцій розвитку світової торгівлі.

1.3. Фактори впливу на структуру та обсяг світової торгівлі товарами

В наш час вагомим фактором розвитку сфери торгівлі товарами є технологічний прогрес, оскільки велика частка документів переходить у цифровий формат. Соціальні мережі та маркетплейси допомагають бізнесам входити на ринок, що стимулює ріст торгівлі товарами [3], а розвиток НДДКР суттєво сприяє оптимізації виробництва, він підвищує продуктивність, технічну ефективність та допомагає впроваджувати нові технології. Протягом останніх 10 років, завдяки розвитку ІКТ та інноваціям в НДДКР міжнародна торгівля розширилася, відповідно виробництво товарів стало економічно ефективнішим, стали доступними нові ринки, споживачам стало простіше знаходити необхідні товари.

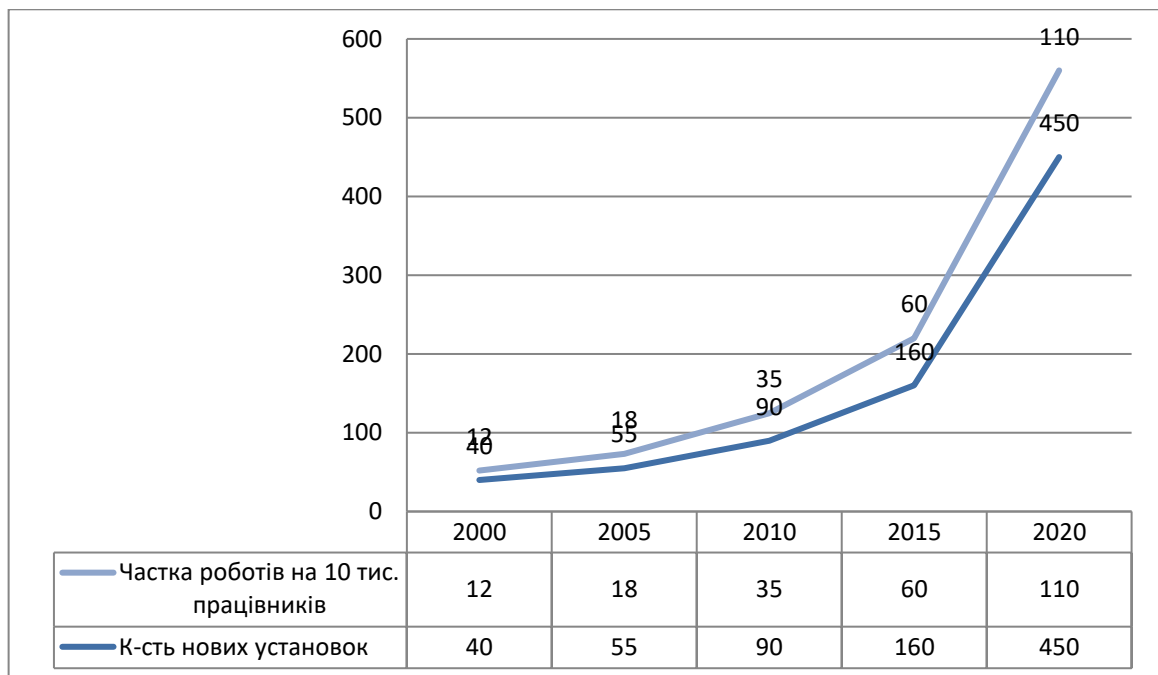

Рисунок 1.1. Динаміка роботизації впродовж 2000-2020 років.

Джерело: складено за [17].

Роботизація знижує витрати на виробництво товарів за такими категоріями: оплата праці, елімінація браку, зниження часу циклу виробництва, що робить товари більш конкурентоспроможними. Разом з тим завдяки роботизації виробництво стає менш залежним від дешевої робочої сили, що дозволяє бізнесам переносити частку виробництва ближче до центрів збуту.

Автоматизовані лінії виробництва дозволяють швидко масштабувати випуск продукції, таким чином зростає торгівля високотехнологічними товарами між розвиненими економіками, також роботизація підвищує попит на високотехнологічні компоненти [16; 17].

Важливим фактором впливу на обсяги світової торгівлі є використання тарифних та нетарифних інструментів, які трансформуються у тарифні війни. Розглянемо як тарифні війни впливають на структуру міжнародної торгівлі товарами та ланцюги постачання на прикладі США та Китаю. З 2018 року дві найбільші економіки світу почали обмінюватися тарифами проти одна одної, ці події прийнято називати тарифними війнами: у березні 2018 року США наклали тариф на сталь та алюміній, Китай відповів тарифами на алюміній, м'ясо, фрукти та вино із США. Напруга між двома країнами продовжувала підвищуватися і США додатково наклали тариф у 25% на товари імпортовані з Китаю загальною вартістю в 50 млрд. доларів США, ще 34 млрд. у червні та 16 млрд. у серпні 2018. Китай відповів на це наклавши тариф у 25% на товари імпортовані з США вартістю у дол50 млрд. Ітакура (2019) за допомогою рекурсивної динамічної моделі проаналізував, що обмін тарифами впродовж 2018-2019 років призвів до скорочення імпорту США та Китаю, де імпорт Сполучених Штатів значно скорочується в таких секторах як метали, машинобудування та електротехніки, а імпорт Китаю скорочується в секторах транспортного обладнання і сільськогосподарських товарів. Як результат реальний ВВП США знижується на дол317 млрд (-1.35%), а Китаю на дол427 млрд (-1.41%) [20], а в подальшому 2025 рік описано як пік нової хвилі протекціонізму, зі ставками на деякі категорії продуктів понад 100% [21; 22]. Загалом таким обміном тарифами не було досягнуто всіх цілей ініціаторів, зокрема адміністрації Трампа.

Ще одним фактором впливу на структуру та обсяг світової торгівлі товарами є діяльність транснаціональних корпорацій, якими є міжнародні фірми, що є суб'єктами міжнародних економічних відносин, мають свої філії у двох та/або більше країнах і управляються з одного або кількох основних центрів. ТНК в сучасному світі стали рушійною силою міжнародного виробництва

товарів. Завдяки своєму великому капіталу та розвиненій інфраструктурі, вони є важливим фактором впливу на світову торгівлю та відіграють провідну роль в інтернаціоналізації виробництва оскільки поєднують у собі функції виробника, інвестора та інноватора [11]. Сучасні дослідження вказують, що існування ТНК є ключовим чинником формування світової ринкової кон'юнктури через концентрацію фінансових ресурсів, економічний потенціал та їх виробничо-збутові можливості. На них припадає значна частка світового товарообігу і станом на першу чверть 2026 року, найбільшими ТНК за ринковою вартістю є наступні (рис. 1.2).

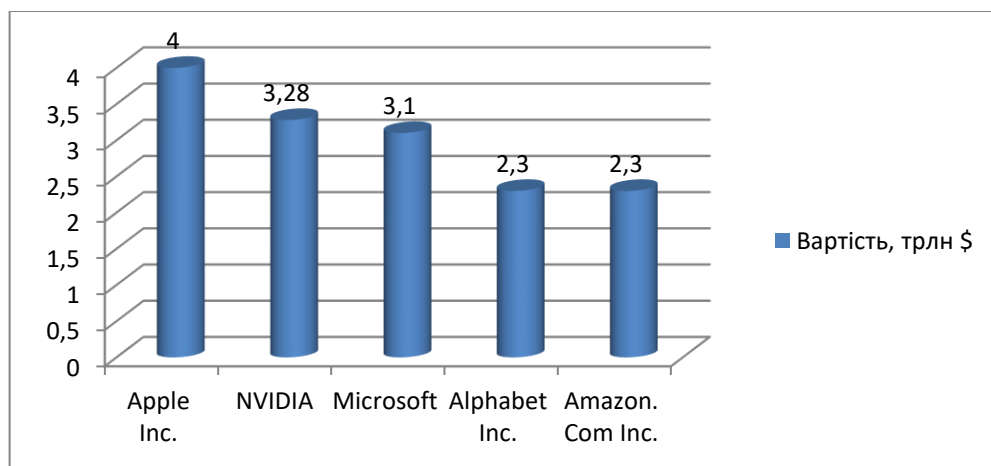

Рисунок 1.2. Найбільші ТНК, 2026

Джерело: [35].

За даними ЮНКТАД до 80% світової торгівлі припадає на ланцюги створення вартості (global value chains), що прямо чи опосередковано контролюються транснаціональними корпораціями [18]. Під «інфраструктурою ТНК» мається на увазі розгалужена система дочірніх компаній, філій і підрядників, що інтегровані в ці ланцюги. За статистикою ЄвроСтат по 14 країнам Євросоюзу, в середньому на ТНК припадають близько 31% всіх робітників, 58.5% всього чистого обороту, 52.5% доданої вартості, що свідчить про значну вагу корпорацій в економіці ЄС [28; 33].

За своєю природою війни змінюють структуру міжнародної торгівлі, руйнують ланцюги постачання та суттєво порушують інфраструктуру. Війна різко скорочує двосторонню торгівлю між воюючими країнами з кратним

падінням експорту та імпорту [24; 25]. Аналізуючи дані з 2017 року можемо бачити, як на прикладі війни Росії проти України різко впав рівень експорту та імпорту, зокрема в період активної фази війни у 2022 році можемо спостерігати падіння імпорту в Україні на 99.764% а експорту з України на 99.466% [34].

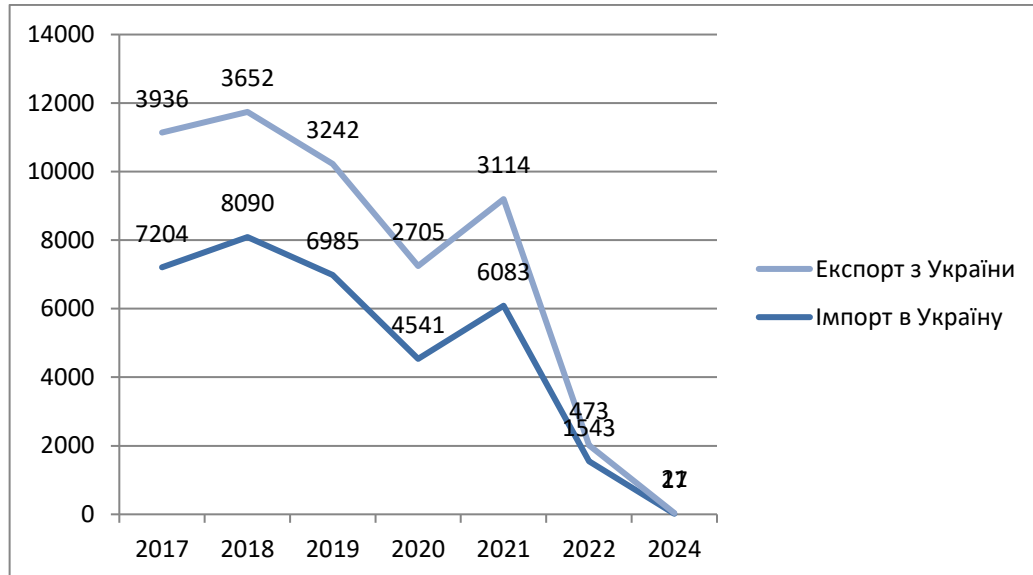

Рисунок 1.3. Динаміка двосторонньої торгівлі України з Росією, млн дол.

Джерело: [34]

Аналізуючи дані за цей самий проміжок часу експорту України до ключових країн-партнерів бачимо, що рівень експорту впав з початком широкомасштабної війни, але для більшості країн до 2024 року повернувся на рівень 2017 року або навіть більше у випадку Польщі.

Війни також стимулюють зміну структури міжнародної торгівлі. Tomasz Białowas, Jarosław Kuśpit, Paweł Pasierbiak, Monika Wojtas [37] у своєму дослідженні довели на прикладі торгівельних відносин Люблінської Метрополії та України, що після 2022 року експорт з регіону Любліна до України змістився від сільськогосподарської продукції до машинного обладнання. Kutsmus, N., Zinchuk, T., Usiuk, T., Prokorchuk, O., & Palamarchuk, T. [14] проаналізували, що в час військового конфлікту торгівля залишається концентрованою у декількох товарних категоріях та війна мінімально диверсифікує структуру експорту. Основні сільськогосподарські товари швидше відновлюються та показують більшу цінову еластичність, в той час як експорт товарів, виробнича

інфраструктура яких пошкоджена війною страждають найбільше, а глобальні ризики для продовольчої безпеки зростають через втрати продукції [14].

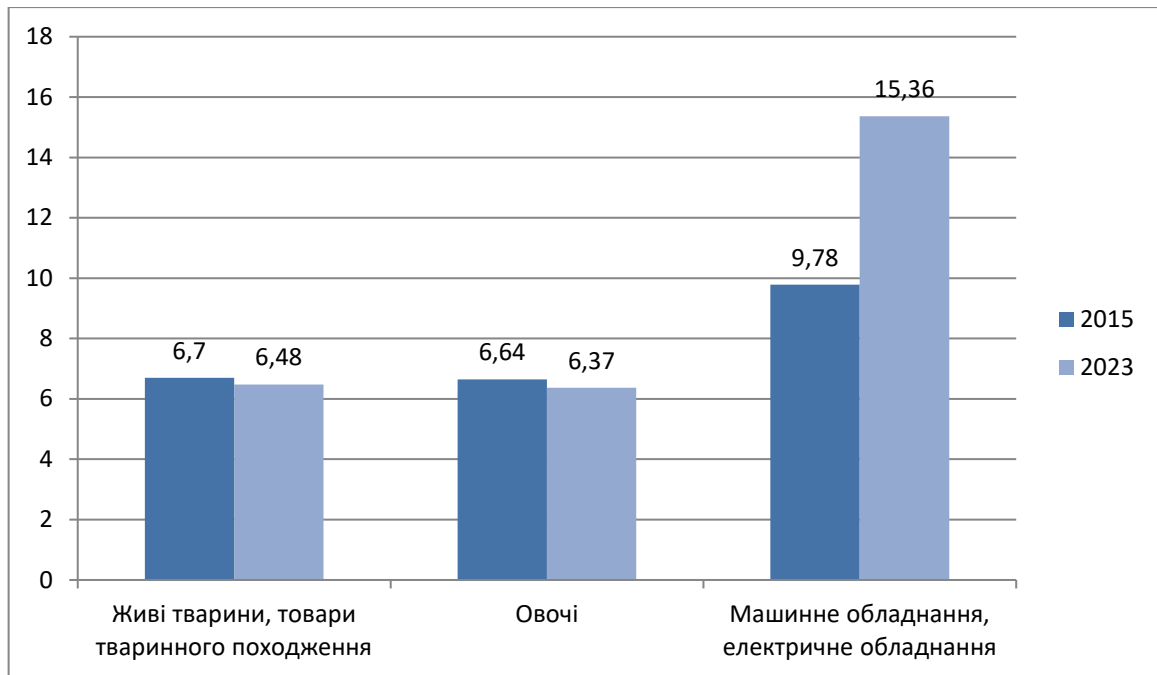

Рисунок 1.4. Структура експорту; частка у % в загальному експорті

Джерело: [37]

Світові ціни на нафту є одним з найважливіших факторів, що впливають на вартість експорту та імпорту у світі, адже від неї залежать ціни на пальне, що виступає провідним чинником в підвищенні цін на виробництво товарів, їх переміщення, що безпосередньо підвищує ціну на виробництво транспортних засобів, різного виду обладнання та устаткування, товарів військової промисловості, продуктів харчування, фармацевтики та інших товарів щоденного вжитку. В першу чергу страждають саме споживачі, тому що виробники, намагаючись зберегти рівень своїх прибутків або збільшити його, підвищують ціни на свої товари, як результат цього процесу ми наочно можемо спостерігати банальне підвищення цін на продукти в магазинах, здійснювати великі покупки, такі як персональний транспорт, житло стають неможливими для деяких шарів населення.

В 2020 році спостерігалось значне падіння цін на нафту, що пов'язано з пандемією, зниженням попиту та додатково переповненими сховищами й проваленими ф'ючерсними контрактами (це призвело навіть до від'ємних цін на

WTI – американську нафту, що є одним з головних стандартів у світі, на рівні з Brent та Dubai crude), згодом відбувся ріст до 2022 року. У 2026 році ціни на нафту становлять близько дол96 за барель і продовжують знижуватися після шоку від війни на близькому сході та блокування Іраном протоки Ормуз.

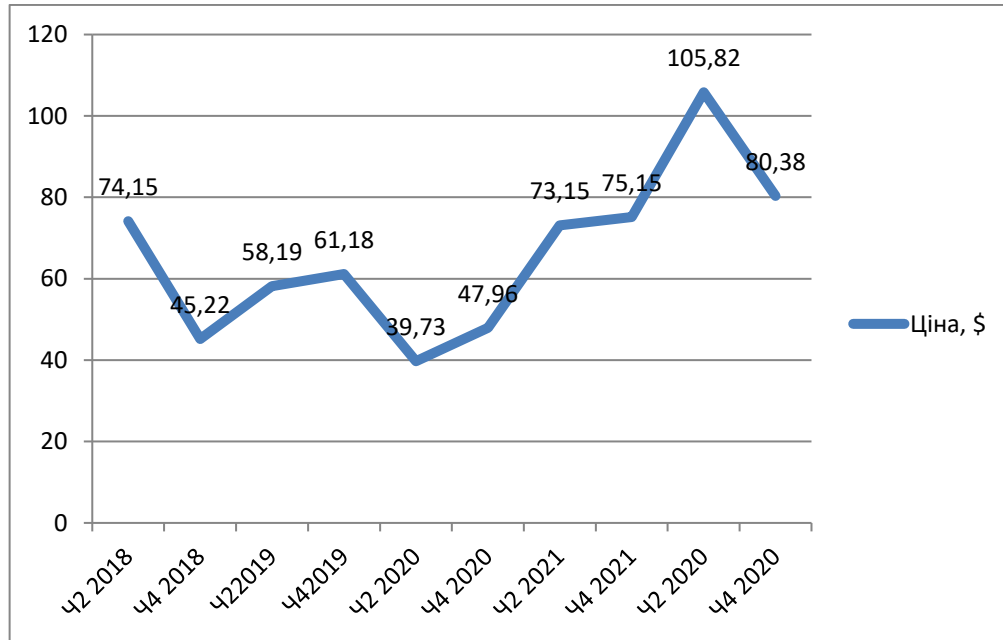

Рисунок 1.5. Історичні ціни на сирі нафту.

Джерело: [38]

Інфляція є важливим фактором в світовій торгівлі, що допомагає зрозуміти різницю в номінальній вартості операцій з їх реальним об'ємом. Простіше інфляцію можна зрозуміти як знецінення грошей, що спричинено вливанням в економіку значних сум валюти, що не підкріплена фізичними активами, такими як золото чи нафта, чи реальним виробництвом товарів. Неадекватна монетарна та фіскальна політика спонукає підвищення інфляції за такими напрямками: по-перше через занадто низькі процентні ставки по кредитах означає що ці кредити стають дешевше і населення схильне брати більше кредитів, по-друге коли бюджет держави фінансується додатковим друком грошей, тобто країна витрачає більше ніж заробляє з міжнародної торгівлі та податкових зборів, вона може покрити це емісією, що є класичним шляхом до інфляції, а інколи до гіперінфляції.

У підсумку ми можемо сформулювати такі групи факторів впливу на структуру та обсяг світової торгівлі товарами (рис. 1.6).

Рівень економічного розвитку країн.	Економічно розвинені держави характеризуються високою купівельною спроможністю населення, значними виробничими можливостями та активною участю у міжнародній торгівлі, що сприяє зростанню обсягів товарообігу.
Міжнародний поділ праці та спеціалізація виробництва.	Поглиблення спеціалізації країн на виробництві окремих товарів або груп продукції стимулює розширення зовнішньоторговельних зв'язків і формування глобальних ланцюгів створення вартості.
Науково-технічний прогрес та цифровізація.	Розвиток інноваційних технологій, автоматизації виробництва, цифрових платформ і логістичних систем підвищує ефективність міжнародної торгівлі та сприяє появі нових товарних сегментів.
Лібералізація міжнародної торгівлі.	Укладання міжнародних торговельних угод, діяльність Світової організації торгівлі та створення зон вільної торгівлі зменшують торговельні бар'єри та стимулюють зростання товарообігу між країнами.
Тарифні та нетарифні обмеження.	Митні ставки, квоти, технічні стандарти, санітарні та фітосанітарні вимоги можуть суттєво впливати на доступ товарів до зовнішніх ринків та змінювати структуру торговельних потоків.
Геополітичні фактори та міжнародна безпека.	Політична нестабільність, військові конфлікти, санкції та торговельні війни здатні порушувати логістичні маршрути, обмежувати експортно-імпорتنі операції та змінювати географію світової торгівлі.
Забезпеченість природними ресурсами.	Наявність або дефіцит природних ресурсів визначає експортну спеціалізацію багатьох країн та формує попит на міжнародних ринках сировини й енергоносіїв.
Валютно-фінансові умови.	Коливання валютних курсів, рівень інфляції, доступність фінансових ресурсів та стан світової фінансової системи безпосередньо впливають на конкурентоспроможність товарів на міжнародних ринках.
Розвиток транспортної та логістичної інфраструктури.	Ефективність транспортних мереж, морських портів, залізничних коридорів та логістичних центрів визначає швидкість і вартість переміщення товарів між країнами.
Споживчі переваги та зміни попиту.	Зростання попиту на екологічно чисту продукцію, органічні товари, цифрову техніку та інноваційні продукти трансформують товарну структуру світового ринку.

Рисунок 1.6. Основні фактори впливу на структуру та обсяг світової торгівлі товарами

Джерело: складено автором.

Таким чином, сучасна світова торгівля товарами розвивається під впливом сукупності економічних, технологічних, політичних, соціальних та екологічних факторів, які визначають не лише масштаби міжнародного товарообігу, але й напрями його структурної трансформації.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ТА СТРУКТУРНИХ ЗМІН СУЧАСНОЇ СВІТОВОЇ ТОРГІВЛІ

2.1. Аналіз динаміки світової торгівлі в контексті глобалізації

Тенденції світової торгівлі товарами неможливо розглядати без контексту глобалізації. У сучасній економічній думці глобалізація характеризується як процес, у ході якого «розмиваються» національні кордони, інтегруються національні економіки, технології, культура та управління, що супроводжується формуванням складних взаємовідносин і поглибленням взаємозалежності між державами і саме торгівля товарами становить ядро цих транскордонних потоків. Серед позитивних результатів глобалізації можна визначити такі: розширення ринків збуту, збільшення обсягів торгівлі; залучення прямих іноземних інвестицій; диверсифікація економік та підвищення конкурентоспроможності; сприяння технологічному обміну та інноваціям; оптимізація витрат на виробництво продукції через поглиблення міжнародного поділу праці та інші. В цей час серед її негативних наслідків можна виділити наступні: збільшення економічної залежності країн, що розвиваються; асиметрія розподілу вигоди; поглиблення соціального розшарування; зниження доходів низько кваліфікованих працівників; посилення впливу ТНК; екологічні ризики.

Початок ХХІ століття характеризувався стрімким розширенням світової торгівлі, що стало наслідком поглиблення глобалізації, лібералізації міжнародних економічних відносин та активного розвитку глобальних ланцюгів створення вартості. Особливо вагомий вплив на динаміку міжнародної торгівлі мало приєднання Китаю до системи багатосторонньої торгівлі та його перетворення на один із ключових центрів світового виробництва. У період 2000–2008 рр. світова торгівля товарами демонструвала найвищі темпи зростання за останні десятиліття, що супроводжувалося розширенням

міжнародної спеціалізації та збільшенням обсягів транскордонних потоків капіталу.

Світова фінансова криза 2008–2009 рр. стала першим серйозним випробуванням для глобальної торговельної системи. Внаслідок скорочення сукупного попиту та інвестицій відбулося різке падіння обсягів міжнародної торгівлі, проте вже у 2010–2014 рр. світова економіка поступово відновилася, а міжнародний товарообіг повернувся до траєкторії зростання, хоча його темпи були нижчими порівняно з докризовим періодом.

У 2015–2019 рр. розвиток світової торгівлі відбувався в умовах уповільнення глобалізації та посилення протекціоністських тенденцій. Важливими чинниками стали торговельне протистояння між США та Китаєм, регіоналізація торговельних потоків та трансформація глобальних виробничих мереж. Одночасно зростала роль цифрових технологій, електронної комерції та високотехнологічної продукції у структурі міжнародної торгівлі.

У 2020 р. пандемія COVID-19 спричинила безпрецедентні порушення глобальних ланцюгів постачання, скорочення виробництва та транспортних перевезень. Однак уже у 2021–2022 рр. відбулося швидке відновлення торговельної активності завдяки стимулюючим заходам урядів, цифровізації бізнес-процесів та зростанню попиту на промислові товари. У 2022 р. вартість світової торгівлі досягла рекордних показників близько 32 трлн дол. США.

У 2023–2025 рр. світова торгівля продовжувала зростати, незважаючи на геополітичні ризики, торговельні обмеження та процеси фрагментації світової економіки. За оцінками UNCTAD, у 2024 р. глобальна торгівля досягла історичного максимуму – близько 33 трлн дол. США, з яких приблизно 25 трлн дол. припадало на торгівлю товарами: основними драйверами зростання стали країни Азії, розвиток цифрової економіки, збільшення торгівлі високотехнологічною продукцією та розширення торгівлі між країнами, що розвиваються. Зведена характеристика наведена у табл. 2.1.

Таблиця 2.1. – Основні етапи розвитку світової торгівлі товарами
у 2000–2025 рр.

Період	Характеристика розвитку
2000–2008	Стрімке зростання під впливом глобалізації, розширення СОТ, посилення міжнародної спеціалізації
2009	Різке скорочення через світову фінансову кризу
2010–2014	Відновлення торговельної активності та стабілізація світових ринків
2015–2019	Уповільнення глобалізації, посилення торговельних конфліктів, розвиток цифрової торгівлі
2020	Пандемічна криза та порушення глобальних ланцюгів постачання
2021–2022	Швидке відновлення торгівлі та досягнення рекордних показників
2023–2025	Рекордні обсяги торгівлі, регіоналізація, цифровізація та геоекономічна трансформація

Кулішов (2013) зазначив, що розвинені країни, використовуючи відкритість і глобалізацію «у своїх інтересах, прагнуть закріпити існуючий статус-кво» [42], тобто глобалізація є механізмом перерозподілу вигоди від міжнародної торгівлі на користь тих учасників ринку, які мають структурні переваги. У світовій економічній системі спостерігається тенденція до асиметрії в міжнародних економічних відносинах, зокрема в торгівлі різних регіонів світу та глобальних гравців з різними конкурентними перевагами. Відповідно ця асиметрія призводить до необхідності встановлення стандартів та створення системи справедливої торгівлі для вирішення проблем, пов'язаних з нерівністю в обміні товарами між країнами. Тенденція до укладання регіональних торговельних угод зростає з 1991-х років і спрямована на вирішення проблеми цієї нерівномірності. Регіоналізація торговельних відносин спрямована на подолання складності та бар'єрів у торговій політиці різних країн і задоволення національних інтересів в умовах посилення негативного впливу геополітичних чинників на динаміку торгівлі. Аналітичний огляд за 2000-2023 роки фіксує істотне збільшення глобального зовнішньоторговельного обороту, причому особливо після пандемії COVID-19. Використовуючи базу даних WITS (World Integrated Trade Solutions) була зібрана інформація про обсяг імпорту та експорту по 10 найбільшим економікам світу за ВВП з 2000 по 2023 роки. На прикладі інфографіки про загальний експорт та імпорт США можемо бачити ріст обох індикаторів на близько +162% і +138% відповідно, що свідчить про те, що

Сполучені Штати залишаються центром глобального попиту, показує стабільний ріст імпорту та є лідером в експорті за загальним обсягом експортованих товарів, завдяки розвиненими промисловими комплексами та широким внутрішнім ринком, що зумовлює високий попит на товари всіх категорій [32].

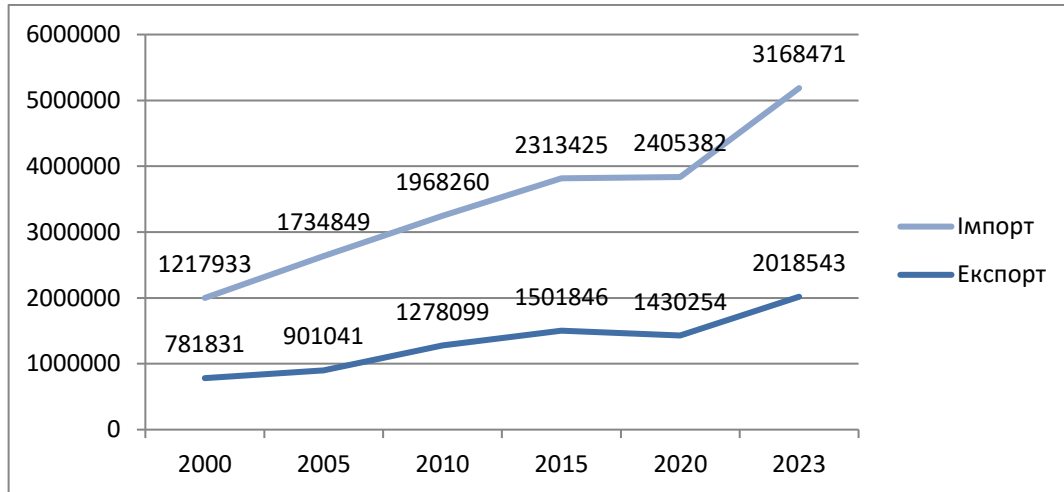

Рисунок 2.1 – Динаміка експорту та імпорту США, млн. дол. США

Джерело: [32]

Приведемо також графіки експорту та імпорту Китаю.

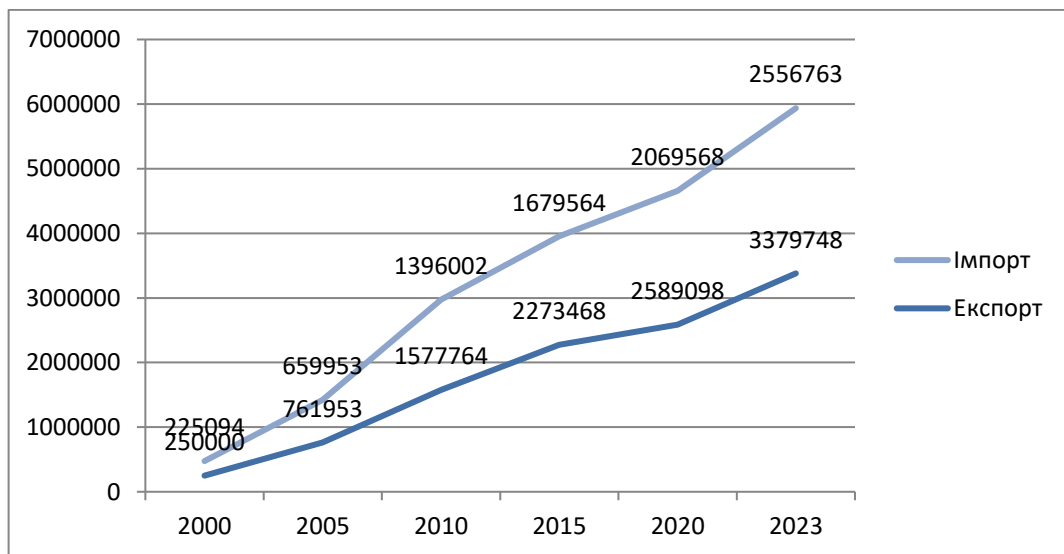

Рисунок 2.2 – Експорт та імпорт Китаю, млн. дол. США.

Джерело: [32]

Згідно цієї метрики можемо бачити ріст експорту та імпорту на близько +851% та +705% відповідно для Китаю. Такий стрімкий ріст показників можна описати як результат масштабної індустріалізації, розвитку виробництва, логістики та торгової інфраструктури. У сучасних умовах глобалізація торгівлі

реалізується насамперед через глобальні ланцюги створення вартості і транснаціональні корпорації, коли конкурентоспроможність у цьому контексті залежить від здатності держав і компаній використовувати внутрішні ресурси, залучати інвестиції, впроваджувати сучасні технології та адаптувати інституції до глобального середовища. Існуючі дослідження підтверджують, що ТНК відіграють одну з найважливіших ролей у глобалізації, стимулюючи модернізацію економік [39].

Таким чином, аналіз динаміки світової торгівлі у 2000–2025 рр. свідчить про її стійку тенденцію до зростання, незважаючи на вплив глобальних криз та геополітичних викликів. Глобалізація сприяла значному розширенню міжнародного товарообігу, формуванню глобальних виробничих мереж та інтеграції національних економік у світове господарство. Водночас сучасний етап розвитку характеризується переходом від традиційної моделі глобалізації до більш регіоналізованої та технологічно орієнтованої системи міжнародної торгівлі, у якій ключову роль відіграють цифрові технології, інновації та нові геоекономічні центри зростання.

2.2. Оцінка структурних змін та основні тенденції світової торгівлі провідних країн світу

Світова торгівля в сучасних умовах зазнає суттєвих трансформацій під впливом глобалізаційних процесів, цифровізації економіки, геополітичних змін та зростання ролі інноваційних технологій. Структурні зрушення у міжнародному товарообігу відображають зміни у світовому виробництві, споживчому попиті та системі міжнародного поділу праці. Особливого значення набувають процеси регіоналізації торговельних зв'язків, диверсифікації ланцюгів постачання та підвищення ролі країн, що розвиваються, у формуванні глобальних торговельних потоків. Водночас світова торгівля функціонує в

умовах зростання економічної невизначеності, торговельних обмежень і нових викликів, пов'язаних із забезпеченням стійкості міжнародних ринків, у зв'язку з цим оцінка структурних змін та визначення основних тенденцій розвитку світової торгівлі є важливою передумовою для розуміння сучасних закономірностей функціонування світового господарства та прогнозування його подальшого розвитку.

Аналізуючи статистичні дані можна виявити декілька чітких тенденцій: по-перше – обсяги міжнародної торгівлі дещо впали під час пандемії, але активно зростають після 2020 року; по-друге – це зміна партнерів у торгівлі через військові конфлікти та санкційні бар'єри; по-третє – це зміна структури торгівлі в розрізі товарів за характером споживання.

Таблиця 2.2 – Порівняння структури експорту та імпорту товарів в розрізі груп за призначенням, %.

	2000		2023	
	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт
Сировина	9.5	11.91	10.91	13.93
Напівфабрикати	19.45	19.89	20.81	21.21
Споживчі товари	29.8	29.3	32.73	30.43
Промислові товари	36.41	34.77	32.33	31.75

Джерело: [32]

Коментуючи таблицю, можемо зазначити, що структура торгівлі у 2023 стала більш диверсифікованою, порівняно з 2000 роком, за цей ж самий часовий проміжок сума експортно-імпортних операцій у світі збільшилася на 258.2% з 13,519,930 млн дол у 2000 до 48,416,108 млн дол у 2023. Проте варто зазначити, що тут не враховується інфляція. Використовуючи дані The World Bank, знайдемо індекс інфляції I_i за допомогою US CPI (Індекс купівельної спроможності для США). За умовою що 2000 CPI = 172.2, 2023 CPI = 305.3 виявимо, що $I_i = 1.773$. Провівши прості математичні розрахунки, скоригуємо приріст експортно-імпортних операцій і маємо результат у +134.4%, що хоча значно менше номінального значення, але все одно демонструє стабільний ріст незважаючи на різного роду економічні шоки. З оглядом на це, наступні

розрахунки торгівельних операцій в розрізі товарних груп будуть проводитися виключаючи інфляцію.

Досліджуючи основні тренди в сучасній світовій торгівлі товарами, неможливо ігнорувати зростаючу роль Китаю, як глобального експортеру товарів, а саме, станом на 2025 рік Китай є найбільшим експортером товарів із вартістю експортованих товарів близько 3,771,842 млн. дол. Для порівняння загальна вартість експортованих товарів з США становила 2,185,220 млн. дол при цьому темп приросту експорту Китаю з 2000 по 2025 рік перевищив США на близько 1233% [36].

Китай експортує широкий спектр товарів, якими переважно є електроніка та різного роду обладнання, текстиль, серед яких саме електроніка набуває ключового значення. За даними WITS, Китай експортував обладнання та електроніки на 1,408,365 млн дол у 2023 році, з них трансмісійне обладнання займає частку в 15.87%; електронні інтегральні схеми 9.65%, електронні акумулятори; 4.65% [32]. Швидке зростання експорту Китаю пояснюється поєднанням зростання зовнішнього попиту та зростанням внутрішньої продуктивності, адже країна прагне сприяти спрощенню торгівлі та її диверсифікації, активно бере участь у різних світових організаціях, підписує низку угод щодо вільної торгівлі. Порівняльне дослідження експортної торгівлі Китаю та світового ВВП показує, що стабільне зростання експортної торгівлі Китаю є значною рушійною силою зростання світового ВВП. Як одна з найбільших виробничих баз світу, експортна продукція Китаю займає важливе місце на світовому ринку – вона відповідає попиту на зовнішньому ринку із поступовим підвищенням якості та низькими цінами, порівняно з конкурентами. Одними з найбільших підприємств Китаю є Tencent із ринковою вартістю близько дол493 млрд; China Construction Bank – дол385 млрд; Agricultural Bank of China – дол326 млрд; ICBC –302 млрд. дол. Ще одним сучасним прикладом успішної експортної діяльності країни є відомий маркетплейс TEMU. Завдяки низьким конкурентоспроможним цінам, компанії вдалося сягнути лідируючих позицій на ринку споживчих товарів. Цією платформою володіє холдинг

Pinduoduo, чистий прибуток якого за неофіційними джерелами становить близько дол63.7 млрд в еквіваленті, серед яких саме TEMU приносить холдингу ~дол0.6 млрд.

В період пандемії, що тривала з 2019 року по 2023, загальний експорт у світі впав у 2019 році на приблизно -6.9%, порівняно з попереднім роком, а імпорт на -7.49%. Впродовж 2020 року ця динаміка продовжувалася, і на 2020 рік показники експорту та імпорту знизилися ще на -6.92% і -7.52% відповідно, порівняно з 2019 роком, проте у 2021 році економіки світу почали відновлюватися, і дані показники вирости на рекордні 26.19% і 26.57% відповідно, після чого у 2022 можемо спостерігати ріст обох показників на 8.64% та 12.02% відповідно.

Експорт та імпорт з Північної Америки в розрізі окремих груп товарів також зазнав суттєвих змін, зокрема в США у 2020 році, порівняно з 2019, рівень експорту сільськогосподарської продукції (далі СГП) виріс на 3.45%, продуктів харчування (ПХ) на 5.88%, фармацевтичної продукції (ФП) на 0.45%, натомість експорт палива та гірничодобувної продукції (ГВП) впав на 17.22%, заліза та сталі (ЗС) на 17.76%, хімічних речовин (ХР) на 5.32%, машинного та транспортного обладнання на (МТО) 11.86%, телекомунікаційного обладнання (ТО) на 14.09%. в 2021 році, порівняно з 2020, показники змінилися таким чином: СГП +18.23%, ПХ +18.38%, ГВП +51.59%, ЗС +38.76, ХР +27.13%, ФП +42.89%, МТО +14.12%, ТО +8.88%. В 2022 році також спостерігаємо помірний/активний ріст для цих категорій товарів: СГП +10.22%, ПХ +8.77%, ГВП +44.56%, ЗС +22.15%, ХР +13.54%, ФП +7.32%, МТО +8.66%, ТО +14.02%. На 2023 можемо побачити таку динаміку: СГП -10.86%, ПХ -9.51%, ГВП -14.15%, ЗС +1.74%, ХР -1.72%, ФП +8.61%. МТО +4.97%, ТО +10.20%. А в 2024 році зміни були такі: СГП +0.68%, ПХ +1.39%, ГВП -0.77%, ЗС -5.09%, ХР +1.61%, ФП +4.17%, МТО +3.41%, ТО +4.13%. При чому США з 2019 були лідером експорту машинного та транспортного обладнання в світі, а також головним експортером харчових продуктів в світі. В імпорті США бачимо таку зміну структури: імпорт палива та гірничодобувної продукції різко впав з 265652

млн. дол у 2019 до 185778 млн. дол у 2020 році, після чого почав активно зростати до 411282 млн. дол у 2022, після чого знову продовжилося зниження. Імпорт заліза та сталі коливався між 33611 дол та 58199 млн. дол. Для інших вибраних груп товарів бачимо помірний ріст: середнє значення росту імпорту по всім групам з 2019 до 2024 дорівнює приблизно +38%, експорту приблизно 27%, з чого можна зробити висновок про стабільне зростання обсягів міжнародної торгівлі Сполучених Штатів. Одним з найбільш розвинених секторів в експорті США виступає продукція оборонної промисловості, ведучими фірмами якої є Lockheed Martin, Boeing, Raytheon, Northrop Grumman, General Dynamics. США є першим у світі експортером зброї із часткою у 41.7%, після чого Франція та росія займають 10%, Китай та Німеччина ~6% [44]. Використовуючи просту математичну формулу, розрахуємо зміну показника у відсотках для кожного року та кожної групи товарів порівняно з попереднім роком (табл. 2.3).

Таблиця 2.3. – Показники темпів приросту експорту та імпорту США в розрізі окремих товарних груп в порівнянні кожного наступного року з попереднім

Група товарів	2020	2021	2022	2023	2024
	Імпорт	Імпорт	Імпорт	Імпорт	Імпорт
СГП	+2.75%	+22.46%	+13.99%	-7.07%	+7.86%
ПХ	+2.69%	+19%	+15.38%	-3.95	+8.29%
ГВП	-30.04%	+65.64%	+33.61%	-17.74%	-5.15%
ЗС	-29.77%	+93.10%	+27.73%	-21.65%	-6.06%
ХР	+4.02%	+16.40%	+16.30%	-4%	13%
ФП	+8.47%	+7.37%	+10.24%	+7.51%	+18.79%
МТО	-8.26%	+16.83%	+13.50%	+1.8%	+8.17%
ТО	-4.81%	+19.06%	+11.50%	-7.32%	-1.38%

Джерело: складено за даними СOT [36]

Для спрощення подачі даних про експорт з Канади протягом 2019-2024 років наведемо таблицю (базисний рік 2019 прийнято за 100%).

Таблиця 2.4. – Показники темпів приросту експорту та імпорту Канади в розрізі окремих товарних груп в порівнянні кожного наступного року з попереднім

Група товарів	2020		2021		2022		2023		2024	
	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт
СГП	+7.21%	+0.72%	+25.58%	+14.22%	+4.56%	+11.92%	-4.03%	-2.66%	-3.24%	-4.87%
ПХ	+9.68%	+2.13%	+19%	+12.6%	+8.75%	+12.50%	+2.78%	-1.79%	-3.65%	+5.30%
ГВП	-22.76%	-25.12%	+63.56%	+48.63%	-38.98%	+31.06%	-18.86%	-14.58	-2.21%	-8.16%
ЗС	-13.33%	-18.35%	+93.67%	+74.52%	+10.76%	+16.18%	-10.6%	-14.35%	-11.79%	-11.28%
ХР	-2.54%	+0.18%	+27.38%	+24.28%	+25.56%	+17.98%	-11.67%	-9.81%	-4.41%	-2.62%
ФП	-2.19%	+0.47%	+15.72%	+27.08%	+13.26%	+7.88%	-10.88%	-5.65%	+13.26%	-0.43%
МТО	-20.18%	-17.05%	+6.25%	+17.94%	+11.71%	+16.37%	+17.87%	+6.27%	-6.17%	-4.11%
ТО	-20.09%	-7.29%	+9.8%	+14.61%	+23.9%	+11.27%	+9.03%	-0.48%	-4.52%	-7.1%

Джерело: складено за даними СOT [36]

Коментуючи таблицю, ми можемо зазначити, що торгівля сільськогосподарською продукцією та продуктами харчування зростала відносно стійко у 2020-2021 роках через попит на продовольство й логістичні перебудови, проте у 2023-2024 роках відбулася помітна корекція. Продовольчі поставки ставали менш чутливими до карантинних заходів, але залишалися залежними від логістики, цін на енергоносії та світового попиту, зокрема у 2020 році спостерігалось тимчасове підвищення цін на продовольство, однак у наступні роки попит знизився через інфляцію та падіння купівельної спроможності населення. В секторі палива та гірничодобувної торгівля зазнала спаду у 2020 році, але вже у 2021-му продемонструвала потужне відновлення, а 2022 рік позначився різкою нестабільністю, тоді як у 2023-2024 роках розпочалося часткове згасання активності.

Торгівля залізом та сталлю впала у 2020 році та швидко відновилася у 2021-му, проте у наступні роки продовжувалася знижуватися, що можна пояснити відновленням будівельної та промислової активності у 2021 році й подальшим зниженням попиту на продукцію металургії у 2023-2024 роках через уповільнення будівництва, високі тарифні ставки, що тиснули на експорт на імпорт, а також корекцію в промисловому виробництві. У цей час помірно зростала торгівля хімічними речовинами, попит на які підтримував відновлення промислового виробництва, а ланцюги постачання тут відновлювалися швидше, ніж у важкій промисловості. 2020 рік порушив логістику та змінив попит на фармацевтичні продукти, у 2021–2022 роках відбулися масштабні закупівлі й активні інвестиції у медичний сектор, тому у 2023–2024 роках попит на ці товари вирівнявся. Торгівля машинним та транспортним обладнанням зазнала сильного падіння у 2020 році та подальшого відновлення у 2021–2022 роках, а у 2023–2024 роках настала чергова корекція. Глобальний дефіцит окремих компонентів, зокрема напівпровідників, та логістичні затримки спричинили падіння у 2020–2021 роках, при цьому у 2020-му спостерігалось відкладення поставок і підвищений попит, тоді як у 2023–2024 роках ринок охолонув через високі тарифні ставки та слабкий кінцевий попит. Експорт та імпорт

телекомунікаційного обладнання впали у 2020 році та лише незначною мірою відновилися у 2021-му, після чого зростали у 2022 році, проте зазнали корекції у 2023–2024 роках через насичення ринку та уповільнення витрат на продукцію цієї групи. Пандемія прискорила цифровізацію й збільшила інвестиції в мережі та віддалену інфраструктуру, а 2022 рік став піком закупівель обладнання та оновлення мереж [13; 29].

Розглянемо таблицю про динаміку міжнародної торгівлі Мексики за цей самий проміжок часу (кожен попередній рік прийнято за 100%).

Таблиця 2.5. – Показники темпів приросту експорту та імпорту Мексики в розрізі окремих товарних груп в порівнянні кожного наступного року з попереднім

Група товарів	2020		2021		2022		2023		2024	
	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт
СГП	+4.58%	-4.91%	+11.91%	+31.92%	+11.93%	+17%	+5.52%	+5.24%	+4.34%	+0.28%
ПХ	+4.6%	-2.9%	+12.27%	+31.55%	+12.33%	+16.10%	+5.36%	+7.38%	+4.82%	+0.99%
ГВП	-19.69%	-31.45%	+42.86%	+60.83%	+24.93%	+37.1%	-6.5%	-22.23%	-13.7%	-29.20%
ЗС	-12.66%	-18.6%	+68.55%	+50.83%	+18%	+25.06%	-11.13%	+24.48%	-29.84%	-22.28%
ХР	-1.23%	-5.59%	+15.53%	+32.43%	+18.29%	+15.64%	-2%	-1.8%	-2.62%	-2.57%
ФП	-4.9%	+7.08%	+30.86%	+19.41%	+21.33%	+5.05%	+7.17%	+22.75%	+18.63%	+11.63%
МТО	-11.47%	-20%	+13.09%	+27.31%	+32.61%	+18.47%	-4.8%	+6.84%	+4.47%	+8.71%
ТО	-7.26%	-14.72%	+3%	-16.35%	+0.64%	+3.75%	+1.66%	+31.93%	+0.74%	+8.52%

Джерело: складено за даними СОР [36]

Торгівля сільськогосподарською продукцією стабільно зростала впродовж 2020-2024 років з невеликим відхиленням в імпорті у 2020 році, зокрема агросектор Мексики був менш чутливим до локдаунів, логістичні обмеження у 2020 знизили імпорт, але в 2021 відновився внутрішній попит і транзитні потоки. В торгівлі продуктами харчування спостерігалася така динаміка: сильний ріст у 2021 та помірне зростання після 2022, це пояснюється відновленням торгівлі після карантинних заходів та сильним зовнішнім попитом. Сектор палива та гірничодобувної продукції зазнав глибокого падіння у 2020, пізніше відновлення експорту та імпорту у 2021 та 2022, а також корекції з 2023 через падіння попиту під час пандемії. Волатильність з 2023 відображає світові цінові коливання і попит на енергоносії. Торгівля залізом та сталлю швидко зростала в 2021 та 2022 і різко впала у 2024, що можна пояснити зниженням інвестицій у сектор та корекцією попиту на продукцію металургії. Показники експорту та імпорту хімічних речовин значно зросли у 2021-2022 роках через попит на промислові

хімікати, але потім зазнавала мінімальних відхилень зі стабілізацією ланцюгів постачання. Фармацевтична продукція мала стабільний попит, внаслідок чого бачимо постійне зростання обсягів торгівлі нею. Дефіцит компонентів для машинного та транспортного обладнання також завдав шкоди торгівлі цими продуктами у 2020, але компенсація відкладених замовлень у 21 та 22 роках, нарощення виробництва для експорту допомогли відновитися ринкам. В групі телекомунікаційного обладнання спостерігалися схожі з Канадою тенденції.

Експорт та імпорт з Європи в розрізі окремих груп товарів розглянемо на прикладі найбільших економік цього регіону за номінальним ВВП, якими є Німеччина (4.66 трлн дол станом на 2024 рік), Велика Британія (3.64 трлн дол) та Франція (дол3.16 трлн).

Стійке зростання обох індикаторів в групі сільськогосподарської продукції свідчить про стабільний внутрішній попит та інтеграцію Німеччини в міжнародні ланцюги експорту. Пандемія спричинила короткострокові логістичні проблеми в 2020 році, але попит на продовольство продовжував бути стійким, що сприяло швидкому відновленню.

Таблиця 2.6. – Показники темпів приросту експорту та імпорту Німеччини в розрізі окремих товарних груп в порівнянні кожного наступного року з попереднім

Група товарів	2020		2021		2022		2023		2024	
	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт
СГП	+0.38%	+2.01	+12.55%	+13.12%	+5.41%	+5.14%	+3.94%	+2.41%	+3.48%	+6.39%
ПХ	+0.66%	+3.54%	+9.71%	+10.37%	+6.32%	+5.84%	+7.14%	+5.9%	+4.22%	+6.75%
ГВП	-12.05%	-19.92%	+36.5%	+53.32%	+31.69%	+47.39%	-28%	-31.6%	+2.3%	-10.31%
ЗС	-14.9%	-19.01%	+40.57%	+59.47%	+14.9%	+12.79%	-7.29%	-20.49%	-7.5%	-12.15%
ХР	+1.09%	-0.03%	+23.42%	+20.54%	+6.21%	+17.66%	-7.94%	-15.78%	+0.69%	+0.1%
ФП	+8.68%	+13.92%	+20.11%	+20.09%	+5.75%	+1.46%	-4.14%	-7.47%	+2.65%	+5.62%
МТО	-11.12%	-6.08%	+14.96%	+14.77%	-1.09%	+4.43%	+10.12%	+8.35%	-3.19%	-5.66%
ТО	-1.98%	+6.11%	+5.07%	+5.35%	-8.62%	-1.8%	+5.76%	+0.99%	-4.97%	-2.23%

Джерело: складено за даними СОТ [36]

Війна в Україні призвела до волатильності цін на зернові культури та олії, що могло стимулювати закупівлі в інших партнерів для забезпечення продовольчої безпеки. Подібно до групи сільськогосподарської продукції, продукти харчування також мали стійкий внутрішній попит, що дозволило рости обсягам імпорту, а стабільний ріст експорту може свідчити про попит на продукти харчування, що виробляються, хоча Німеччина імпортує товарів цих

двох груп більше, ніж вона експортує. В секторі палива та гірничодобувної промисловості спостерігається висока волатильність із різким спадом у 2020, активним відновленням у 2021-2022 роках та подальшою корекцією у 23-24 роках, що є класичним проявом енергетичного шоку, що було спричинено війною 2022 року, скороченням постачань з росії та різким підвищенням цін на енергоносії у світі. Торгівля хімічними речовинами демонструвала стабільний ріст протягом 2020-2024 років із невеликим негативним відхиленням в імпорті на 2020 рік та корекцією в 2023. Завдяки своїй енергоємності, хімічна промисловість є чутливою до зміни цін на газ, а енергетична криза 2022 підвищила витрати виробництва, що відобразилося у зниженні темпів зростання в 23 році. Група фармацевтичної продукції показує відносно стійке збільшення торгівлі, особливо впродовж 2020-2022 років, що свідчить про підвищений попит на медикаменти під час пандемії. Цей сектор товарів є менш вразливим до спадів у промисловому виробництві, але в свою чергу залежить від глобальних ланцюгів постачання активних фармацевтичних інгредієнтів. Група товарів машинного та транспортного обладнання демонструє стрімке зниження обсягів торгівлі у 2020 році через масові локдауни, з поступовим відновленням впродовж 2021-2024 років, що супроводжувалося коливанням експортних та імпортних показників. Тут ми можемо бачити дуже схожі тенденції з іншими групами товарів, проте експорт цієї групи товарів в Німеччині займав близько половини всього експорту з країни а імпорт трохи менше половини, для цієї групи також характерна залежність від доступності напівпровідників. Торгівля телекомунікаційним обладнанням зростала відносно стабільно з невеликими коливаннями, обсягу торгівлі в цій групі залежать як від доступності електронних компонентів, так і від інвестицій в сектор.

Велика Британія є другою економіку за величиною номінального ВВП в Європі, відповідно традиційно ця країна славиться своїм розвинутим промисловим виробництвом, продукція авіаційної та оборонної, автомобільної промисловості відома по всьому світу – авіаційні двигуни Rolls-Royce,

автомобілі Range Rover, Bentley та інші мають великий попит закордоном країни через свою якість, високо технологічність та надійність.

Таблиця 2.7. – Показники темпів приросту експорту та імпорту Великої Британії в розрізі окремих товарних груп в порівнянні кожного наступного року з попереднім

Група товарів	2020		2021		2022		2023		2024	
	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт
СГП	-9.29%	+1.64%	+4.2%	+3.51%	+8.87%	+11.93%	-2.3%	+3.18%	+3.17%	+6.96%
ПХ	-8.81%	+1.92%	+2.04%	+0.4%	+9.55%	+14.62%	-1.53%	+5.40%	+2.73%	+6.74%
ГВП	-12.36%	-25.23%	+35.27%	+81.53%	+35.27%	+56.79%	-31.22%	-29.54%	-11.74%	-10.73%
ЗС	-15.03%	-26.82%	+28.26%	+53.03%	+12.45%	+8.16%	-6.61%	-9.29%	-9.5%	+2.48%
ХР	-1.85%	-5.01%	+5.98%	+17.62%	+4.56%	+14.09%	-3.47%	-12.71%	-7.40%	-3.62%
ФП	-8.77%	-6.22%	+6.48%	+2.19%	+6.57%	+21.86%	+0.33%	-16.36%	-1.85%	+8.32%
МТО	-20.27%	-16.82%	+9.94%	+8.27%	+4.81%	+17.73%	+14.76%	+12.2%	+0.88%	-3.16%
ТО	-15.37%	-5.25%	-3.21%	-8.22%	+12.36%	+27.67%	+7.22%	-1.37%	+8.3%	-4.5%

Джерело: складено за даними СОТ [36]

Протягом 2020-2024 років показники експорту та імпорту Великої Британії показали високу волатильність, що спричинили три основних фактори: по-перше пандемією, по-друге виходом країни з Євросоюзу у 2020 році і по-третє кризою в Україні та енергетичним шоком, що спричинило особливо різкі коливання в торгівлі таких груп товарів як паливо та гірничодобувна продукція та продуктах металургії. Внаслідок пандемії постраждали всі групи товарів, як можемо бачити експорт країни за всіма групами впав у 2020 році через локдауни, та обтяження переміщень товарів через кордони. В цей час група фармацевтичних товарів продемонструвала відносну стабільність із помірним приростом експорту та імпорту. У 2021 попит значною мірою відновився, що зумовило підвищення рівнів торгівлі, але новим чинником став Brexit – вихід Великої Британії з Європейського союзу, що ускладнив торгівлю через додаткові митні процедури і затримки. Історично торгівля товарами спадала задовго до виходу з ЄС, але після нього стала спадати з більшою швидкістю. Схожу тенденцію з іншими проаналізованими країнами можемо спостерігати і тут, коли енергетичний шок спричинив різке зростання цін на енергоносії, що особливо відобразилося у групі палива та гірничодобувної продукції. Прослідковується спад показників у 2023 році по цій групі, проте в інших групах спостерігаємо відносну стійкість. В цей час експорт машинного та транспортного обладнання збільшився у 2023 році, що можна пояснити як прямими військовими поставками, так і поставками

комплектуючих, двигунів, реекспортом обладнання через треті країни та ціновим ефектом, коли вартість товарів зростає, при чому обсяги залишаються стабільними. За даними Бюро Статистики Великої Британії станом на грудень 2024 загальний обсяг імпорту товарів впав на 2.6%, експорт залишився стабільним з розширенням до країн не-членів ЄС, а негативне сальдо торгівельного балансу збільшилося до 53.8 млрд фунтів у четвертій чверті 2024 року [43].

Італія є останньою в трійці найбільших економік Європи, проте являється розвиненою країною з високою часткою промислового експорту, досить високу частку експорту в якій займають транспортні засоби та обладнання для них, в тому числі преміальні авто та їх комплектуючі. Наведемо показники росту цієї країни по вибраним товарним групам в табл. 2.8.

Таблиця 2.8. – Показники темпів приросту експорту та імпорту Італії в розрізі окремих товарних груп в порівнянні кожного наступного року з попереднім

Група товарів	2020		2021		2022		2023		2024	
	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт
СГП	+4.73%	-4.55%	+18%	+19.1%	+2.45%	+13.85%	+7.89%	+3.16%	+7.61%	+5.79%
ПХ	+5.34%	-1.99%	+16.71%	+16.19%	+2.72%	+12.25%	+9.08%	+8.43%	+8.16%	+5.92%
ГВП	-20.49%	-29.59%	+60.26%	+92.96%	+40.36%	+67.87%	-18.94%	-32.52%	-9.05%	-17.14%
ЗС	-16.69%	-25.46%	+57.83%	+83.25%	+10.63%	+15.61%	-4.69%	-21.68%	-10.24%	-8.05%
ХР	+2.09%	+0.84%	+13.2%	+21.66%	+15.56%	+14.46%	+0.01%	-5.45%	+5.73%	+4.49%
ФП	+6.69%	+2.7%	+1.59%	+6.99%	+28.07%	+14.53%	+5.56%	+3.53%	+8.14%	+10.02%
МТО	-8.39%	-10.36%	+20.75%	+25.63%	+1.18%	+7.6%	+11.39%	+8.48%	-3.89%	-5.2%
ТО	+13.87%	+0.44%	+13.2%	+19.31%	+17.86%	+8.79%	+3.64%	-2.62%	+7.37%	-5.99%

Джерело: складено за [36].

Італія досить швидко відновилася після пандемії, завдяки успішним та своєчасним противірусним заходам, а також завдяки гранту в 300 млн Євро від Європейського Банку Розвитку, спрямованого на інвестиції в протидію пандемії в країні, оновлення лікарень. За показниками приросту експорту та імпорту можемо бачити стійкий ріст обох показників по всім групам товарів протягом 2021-2022 років, що свідчить про успішне подолання логістичних та виробничих перешкод, зумовлених пандемічним шоком. 2023 рік відзначився різким падінням імпорту палива та гірничодобувної промисловості, особливо імпорт гасу знизився на близько 12% до 60 млрд кубічних метрів, що стало найнижчою

точкою з 2015 року. Торгівля металами також сповільнилася, імпорту до Італії таких ключових партнерів як Німеччина (10348 млн дол у 2022), Китай (5974 млн дол), Франція (5297 млн дол), Нідерланди (3826 млн дол) скоротився до 10269 млн дол з Німеччини, 4594 млн дол з Китаю, 4342 млн дол з Франції та 2556 млн дол з Нідерландів, причому абсолютна зміна імпорту цих партнерів до Італії у 2023 становила -4584 млн. дол. В 2024 році, порівняно з 2019, середньорічний приріст експорту по всіх групах товарів становив +40.52%, а імпорту +31.8%, що свідчить про стійкий ріст міжнародної торгівлі Італії.

Переходячи до азійського регіону, виділимо також три найбільші економіки, якими є Китай із номінальним ВВП 18.75 трлн дол станом на 2024, Японію –4.02 трлн дол та Індію –3.91 трлн. дол.

Таблиця 2.9. – Показники темпів приросту експорту та імпорту Китаю в розрізі окремих товарних груп в порівнянні кожного наступного року з попереднім

Група товарів	2020		2021		2022		2023		2024	
	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт
СГП	-4.29%	+8.48%	+12.91%	+25.99%	+9.18%	+8.62%	-1.18%	-1.89%	+4.09%	-6.67%
ПХ	-3.06%	+16.34%	+10.6%	+27.09%	+7.32%	+8.72%	+0.43%	-0.04%	+4.55%	-9.15%
ГВП	-22.8%	-6.7%	+46.6%	+45.99%	+33.82%	+12.02%	-10.86%	-1.25%	+1.84%	+0.32%
ЗС	-15.67%	+54.09%	+75.45%	+16.49%	+23.82%	-0.39%	-12.14%	-15.62%	-3.15%	-11.26%
ХР	+4.55%	-2.94%	+55.34%	+28.63%	+19.21%	-3.25%	-17.03%	-10.34%	+0.91%	-4.17%
ФП	+27.98%	+2.97%	+120.66%	+19.09%	-50.43%	-4.41%	-15.47%	+7.89%	+7.71%	-1.3%
МТО	+5.18%	+5.32%	+27.48%	+20.71%	+3.94%	-9.78%	-3.5%	-12.12%	+8.2%	+7.06%
ТО	+22.79%	+3.05%	+15.3%	+23.17%	-8.24%	-39.17%	-6.8%	-8.14%	-0.42%	+0.61%

Джерело: складено за даними СОР [36]

На тлі пандемічного шоку у 2020 році спостерігалось зниження показників експорту, зокрема у паливно-енергетичному секторі та металургії – (-22.8%) та (-15.67%) відповідно, що свідчить про первинне скорочення зовнішнього попиту та порушення виробничих ланцюгів. Водночас імпорту у низці категорій продемонстрував зростання, зокрема у сегменті ЗС (+54.09%) і ПХ (+16.34%), що може бути інтерпретовано як реакція на необхідність підтримки внутрішнього виробництва та формування запасів в умовах невизначеності. 2021 року фіксується суттєве прискорення темпів зростання як експорту, так і імпорту практично за всіма товарними групами. Конкретніше, експорт ФП зріс на близько 120%, хімічної продукції на 55%, металургійної продукції на приблизно 75%. Така динаміка свідчить про фазу активного відновлення економіки Китаю як ключового постачальника промислової та медичної продукції на світові

ринки. 2020 року також спостерігається позитивна динаміка, однак темпи зростання поступово уповільнюються, а в окремих сегментах переходить до спадних тенденцій. Експорт телекомунікаційного обладнання скоротився на 8.24%, а імпорт на 39.17%. Загалом у 2023 та 2024 роках спостерігалася негативна динаміка з малими позитивними відхиленнями, що показує корекцію, але не заперечує стабільність та вкорінене місце Китаю в системі світової торгівлі.

Японія є другою з величиною економікою Азії, торгівля в якій має вирішальне значення, адже ця країна майже немає власних енергоресурсів та сильно залежить від імпорту палива. Торгівля Японії переважно базується на експорті високотехнологічної продукції, такої як електроніка та інтегральні схеми, устаткування для промисловості, робототехніка, оптика та інші. Таку спеціалізацію країни історично можна пояснити економічним відновленням та інвестиціями у промисловість після Другої Світової війни, де США виступили ключовим партнером Японії, яким вони залишаються по теперішній час. Аналогічно з іншими переліченими раніше економіками, переломом стала пандемія, під час якої скоротився попит ключових партнерів на машинне та транспортне обладнання та продукти металургії. Впродовж наступних років торгівля не набула значного позитивного чи негативного росту, проте імпорт палива та гірничодобувної промисловості активно зростав з 2020 по 2022 рік, показуючи важливість імпортованих енергоносіїв для виробництв Японії.

Таблиця 2.10. – Показники темпів приросту експорту та імпорту Японії в розрізі окремих товарних груп в порівнянні кожного наступного року з попереднім

Група товарів	2020		2021		2022		2023		2024	
	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт
СГП	+0.19%	-6.98%	+21.35%	+11.27%	-4.55%	+9.8%	-8.82%	-10.12%	-0.33%	-2.7%
ПХ	+6.85%	-5.01%	+22.01%	+9.18%	-3.68%	+8.75%	-7.01%	-8.81%	-3.06%	-2.87%
ГВП	-11%	-24.72%	+32.79%	+49.63%	+19.53%	+42.27%	-15.99%	-23.37%	-7.96%	-10.36%
ЗС	-14.42%	-23.99%	+44.03%	+46.39%	+3.69%	+16.46%	-11.16%	-16.95%	-9.45%	-4.95%
ХР	+0.42%	-2.43%	+19.99%	+21.44%	-7.13%	+13.77%	-12.44%	-18.6%	-0.22%	-5.83%
ФП	+16.7%	+4.5%	+0.2%	+29.35%	-0.66%	+4.6%	+0.88%	-20.63%	+1.15%	-1.9%
МТО	-11.33%	-7.01%	+15.08%	+14%	-3.85%	+0.91%	+0.01%	-3.05%	-2.81%	-1.67%
ТО	-15.99%	+0.6%	+7.79%	+11.98%	+21.09%	+2.03%	-6.9%	-1.87%	-9.45%	+0.01%

Джерело: складено за даними СОТ [36]

Третьою за величиною економікою азійського регіону є Індія, експорт та імпорт якої показав стійкий ріст, при цьому особливо важливою позицією стало паливо та гірничодобувна продукція. У 2019 році Індія вже була відкритою економікою, яка експортувала понад 7500 товарних позицій до близько 190 країн світу та імпортувала приблизно 6000 позицій із 140 країн. Під час пандемії вартість обсягів міжнародної торгівлі тимчасово знизилася, тому що Індія, як і більшість економік світу, зазнала скорочення попиту на зовнішніх ринках, різного роду обмеженнями та падіння власного виробництва. Проте у 2021 році торгівля поступово почала відновлюватися, зросли обсяги експорту промислових товарів, фармацевтики, а імпорт збільшився через відновлення внутрішнього попиту, при чому найважливішою позицією в імпорту стало паливо, із піковим імпортом у 2022 році в еквіваленті 321031 млн доларів США. Хоча з 2019 по 2024 рік загальний експорт країни виріс на близько 36%, з 2022 по 2024 роки він знизився на 2.32%.

Таблиця 2.11. – Показники темпів приросту експорту та імпорту Індії в розрізі окремих товарних груп в порівнянні кожного наступного року з попереднім

Група товарів	2020		2021		2022		2023		2024	
	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт
СГП	+4.01%	-6.24%	+29.89%	+45.89%	+8.31%	+21.59%	-6.63%	-11.4%	+2.34%	+10.95%
ПХ	+4.53%	+6.1%	+27%	+42.77%	+12.82%	+19.15%	-5.76%	-8.69%	+1.75%	+11.76%
ГВП	-27.49%	-30.38%	+85.87%	+63.05%	+52.86%	+59.29%	-8.02%	-18.79%	-14.9%	+1.84%
ЗС	+4.13%	-39.66%	+87.95%	+51.69%	-22.07%	+31.73%	-18.1%	+13.19%	-10.58%	+1.1%
ХР	-0.77%	-10.82%	+18.22%	+47.31%	+4.7%	+22.26%	-4.69%	-12.41%	+6.29%	-6.86%
ФП	+12.16%	+0.04%	+4.9%	+24.84%	+2.42%	-10.96%	+7.64%	+6.17%	+7.7%	+4.28%
МТО	-17.91%	-17.19%	+34.87%	+31.43%	+18.32%	+19.69%	+10.91%	+8.14%	+18.19%	+6.5%
ТО	-7.16%	+4.76%	+53.53%	-0.77%	+63.35%	+30.6%	+58.57%	-12.02%	+37.37%	-10.92%

Джерело: складено за даними СОР [36]

Структурні зміни у світовій торгівлі в сучасних умовах відображають глибокі трансформаційні процеси, що відбуваються під впливом глобалізації, цифровізації, технологічного прогресу та геополітичних викликів. Аналіз динаміки міжнародних товаропотоків засвідчує поступове зростання ролі високотехнологічної продукції, послуг та цифрової торгівлі, водночас спостерігається зниження частки окремих традиційних товарних груп у загальній структурі світового експорту. Суттєвий вплив на розвиток світової торгівлі мають регіоналізація економічних зв'язків, формування нових

логістичних маршрутів та диверсифікація ланцюгів постачання, що стали відповіддю на пандемічні та геополітичні ризики. Важливою тенденцією є посилення позицій країн Азії, насамперед Китаю та Індії, у світовій торговельній системі, що супроводжується зміною співвідношення економічних центрів впливу. Загалом сучасний етап розвитку світової торгівлі характеризується високою адаптивністю до глобальних викликів, структурною перебудовою товарних потоків та зростанням значення інноваційних факторів конкурентоспроможності, які визначатимуть подальші напрями еволюції міжнародних економічних відносин.

2.3. Місце України в світовій торгівлі товарами

З початку свого існування як незалежна країна, курс України був спрямований на відкритість економіки, інтеграцію зі світовою системою міжнародних торговельних відносин в тому числі з ринками Європи. Після кризи 90х років, спричиненої розпадом СРСР та, як наслідок, невизначеності подальших економічних дій країни, від 2000 року почався етап зростання міжнародної торгівлі, але з нестійкою динамікою – реагуванням на світову кризу 2008 року, початку війни у 2014 та повномасштабного вторгнення в 2022-му. До 2024 року Україна має негативне сальдо торговельного балансу, варто зазначити, що з 2017 швидкість зростання різниці експорту з імпортом помітно збільшилася у 2022. В цей часовий проміжок Україна залишалася великою мірою залежною від імпорту, ключовими імпортерами в 2021 були Китай (10637 млн дол), Німеччина (6068 млн дол), Італія (2617 млн дол), Польща (4894 млн дол), Туреччина (3153 млн дол), до 2022 також Росія (5850 млн дол) та Білорусь (4706 млн дол), в 2022 обсяги торгівлі з цими державами впали до мінімальних значень. Водночас експорт до Китаю з України на 2021 рік становив 7992 млн дол, до Німеччини 2989 млн дол, 3240 млн дол до Італії, 4979 млн дол та 3999 млн дол до Польщі та Туреччини відповідно. [32].

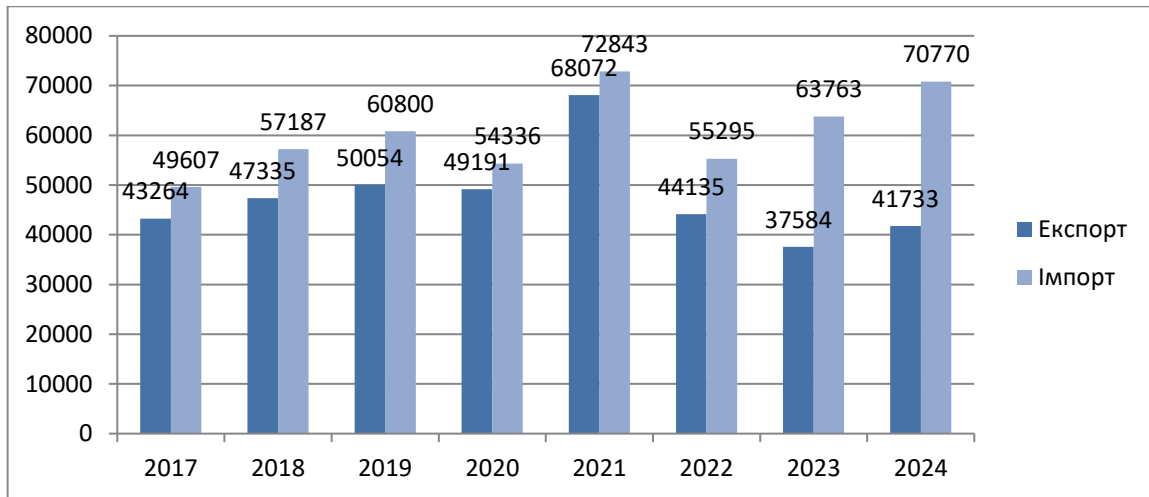

Рисунок 2.3 Обсяги експорту та імпорту товарів в Україні, млн дол. США
Джерело: складено за [34]

У 2021 році Україна вивезла закордон 3774 позицій товарів на суму 65870 млн дол, а ввезла з-закордону 4331 позицій вартістю 69963 дол. Цього року ключовими імпортерами товарів в Україну стали Китай з часткою в 15.21%, Німеччина – 8.67%, росія – 8.36%, Польща – 7%, Білорусь – 6.73%, а основними партнерами з експорту виступили Китай – 12.13% частки всього ринку, Польща – 7.56%, Туреччина – 6.07%, Росія – 5.08%. Структура експорту в розрізі класифікації товарів за призначенням виглядає таким чином: найбільше Україна експортувала напівфабрикатів – 42.87%, сировина склала 36.2% загального експорту, споживчі товари та товари промислового споживання – 15.15% та 5.42% відповідно.

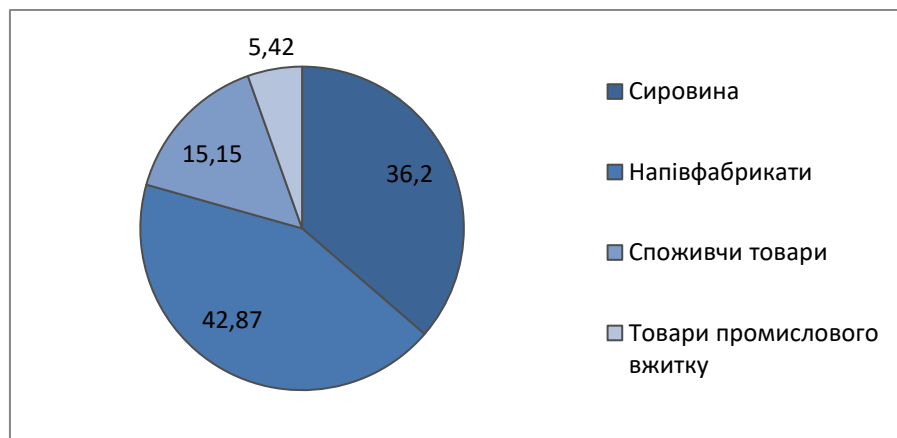

Рисунок 2.4 Структура експорту України в розрізі товарних груп за характером споживання

Джерело: [32]

Цього року найбільш експортованими товарами з України стали кукурудза (окрім насіння), насіння та олія соняшника, пшениця, неагломератне та агломератне залізо. Індекс Хіршмана Херфіндала (ХХ) становив 0.04 протягом 2021-2023 років, що означає високу диверсифікованість зовнішньоторговельних відносин України, відповідно за цим показником Україна не відстає від провідних економік Європи, а навіть на 0.01 перевищує аналогічний показник для Франції та Італії у цьому ж році. Хоча це не свідчить прямо про конкурентоспроможність економіки, але показує курс України на відкритість ринку та високий ступінь інтеграції у систему світової торгівлі.

2022 рік став переломним для України в усіх галузях виробництва, що відображається у статистичних даних: загальна сума експорту з України склала 44443 млн дол, а імпорту – 55224 млн. дол. Змінилася також структура міжнародних торговельних партнерів України – ключовими імпортерами з України стали Польща – 15.06%, Румунія – 8,79%, Туреччина – 6.63%, Китай – 5.6%, Угорщина – 5.12%, а експортерами Китай – 15.68%, Польща – 9.94%, Німеччина – 8.26%, Туреччина – 6.08%, США – 3.94%. За вартістю, найбільш експортованими товарами стали кукурудза (5919 млн дол), соняшникова олія та насіння (4658 млн дол), пшениця (2650 млн дол), насіння ріпи або рапсу (1551 млн дол), агломератне залізо (1447 млн дол), тоді як найбільш імпортованими стали нафта (8661 млн дол), природний газ (1314 млн дол), медикаменти (1151 млн дол), бітумінозне вугілля (978 млн дол), трансмісійне обладнання (951 млн дол). В розподілі експорту за призначенням товарів переважала сировина з часткою 41.59%, напівфабрикати зайняли 35.75% від загального експорту, споживчі товари – 17.73% та товари промислового вжитку – 4.87%.

Загалом станом на 2023 рік Україна експортувала 3581 різних позицій товарів на суму 36186 млн дол, а імпортувала 4225 позицій вартістю 63562 млн. Основними партнерами-експортерами до України стали Китай з часткою в 16.43%, Польща – 10.35%, Німеччина – 7.96%, Туреччина – 7.43%, США – 4.51%, а імпортерами Польща – 13.15%, Румунія – 10.40%, Китай – 6.65%, Туреччина – 6.55%, Німеччина – 5.58%. Основними товарними групами за призначенням

стали такі: сировина – 42.08% в експорті та 5.40% в імпорті; напівфабрикати – 34.69% та 18.34% відповідно; споживчі товари – 18.31% та 45.21%; товари промислового вжитку – 4.64% та 23.32%. В цьому році Україна найбільше за вартістю експортувала кукурудзу (окрім насіння), насіння та олію соняшника, пшеницю, сою, насіння ріпи та рапсу; а імпортувала нафту, автомобілі, медикаменти, природний газ та трансмісійне обладнання. Для покращення місця України у світовій торгівлі товарами доцільно реалізувати комплекс взаємопов'язаних заходів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності національної економіки, диверсифікацію експорту та розширення присутності українських виробників на міжнародних ринках (рис. 2.5)

Рисунок 2.5. Основні елементи покращення місця України у світовій торгівлі товарами. Джерело: складено автором.

Отже, Україна посідає важливе місце у світовій торгівлі товарами, виступаючи одним із провідних постачальників аграрної продукції, металів та окремих видів промислових товарів на міжнародні ринки. Аналіз зовнішньоторговельної діяльності свідчить, що інтеграція України у світове господарство значною мірою базується на її експортному потенціалі та конкурентних перевагах у сировинному й агропродовольчому секторах. Водночас сучасні виклики, пов'язані з військовою агресією, руйнуванням логістичної інфраструктури та нестабільністю глобальних ринків, суттєво впливають на обсяги та географічну структуру зовнішньої торгівлі країни. Попри це, Україна зберігає статус важливого учасника міжнародних торговельних відносин, поступово переорієнтовуючи торговельні потоки на ринки країн Європи та інших стратегічних партнерів. Подальше зміцнення позицій України у світовій торгівлі потребує диверсифікації товарної структури експорту, розвитку виробництва продукції з високою доданою вартістю, модернізації логістичної системи та поглиблення інтеграції у глобальні ланцюги створення вартості. Загалом перспективи України у світовій торгівлі визначатимуться здатністю національної економіки адаптуватися до сучасних глобальних викликів і забезпечувати підвищення міжнародної конкурентоспроможності.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У результаті проведеного дослідження теоретичних засад, сучасних тенденцій та структурних змін світової торгівлі товарами було встановлено, що міжнародна торгівля залишається одним із ключових механізмів функціонування світового господарства, забезпечуючи міжнародний поділ праці, ефективний розподіл ресурсів та поглиблення економічної взаємозалежності між країнами. Світова торгівля товарами виступає важливим фактором економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності національних економік та інтеграції держав у глобальний економічний простір.

У ході дослідження теоретичних засад світової торгівлі встановлено, що її розвиток відбувався під впливом еволюції економічної думки – від класичних теорій абсолютних і порівняльних переваг до сучасних концепцій конкурентних переваг, глобальних ланцюгів створення вартості та міжнародної виробничої кооперації. Проведена періодизація розвитку світової торгівлі дозволила визначити основні етапи її трансформації, пов'язані з розвитком міжнародного поділу праці, процесами індустріалізації, глобалізації та цифровізації економіки.

Дослідження місця міжнародної торгівлі товарами у системі світової торгівлі показало, що товарна торгівля продовжує формувати основну частину міжнародного товарообігу, хоча в останні десятиліття спостерігається швидке зростання ролі торгівлі послугами та цифровими продуктами. Встановлено, що класифікація товарів є важливим інструментом статистичного обліку та аналізу міжнародних торговельних потоків, а також забезпечує ефективне регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

В ході дослідження у класифікаційній роботі проведена спроба дослідити світову торгівлю, як комплексну систему обміну товарами між країнами. Обмін товарами між національними економіками є основою функціонування системи світової торгівлі, що дозволяє країнам реалізовувати свої порівняльні переваги. Існуючі класифікаційні системи забезпечують єдину методологічну основу для

обліку і порівняльного аналізу експортно-імпортних потоків, а правильне розуміння цих класифікацій є необхідним для інтерпретації статистичних даних.

Дослідження виявило кілька ключових факторів, що формують структуру торгівлі, зокрема технологічний прогрес і роботизація знижують витрати та підвищують конкурентоспроможність товарів, тоді як ТНК контролюють значну частку світової торгівлі через глобальні ланцюги постачання. Тарифні війни, зокрема конфлікт між США та Китаєм, завдали реальних економічних збитків обом країнам, а збройні конфлікти радикально змінюють структуру торгівлі й руйнують існуючі партнерства та торговельні потоки. Ціни на нафту є ключовою макроекономічною змінною, що прямо впливає на вартість торговельних операцій, при цьому інфляція не сповільнюється, а гроші продовжують втрачати вартість, що змінює реальний обсяг торгівлі. У роботі визначено, що на структуру та обсяги світової торгівлі товарами впливають численні фактори економічного, політичного, технологічного та соціального характеру. Найбільший вплив мають темпи економічного зростання, розвиток транспортної та логістичної інфраструктури, рівень науково-технічного прогресу, торговельна політика держав, діяльність міжнародних економічних організацій, геополітична ситуація та рівень інтеграції країн у світове господарство.

Аналіз структури торгівлі виявив кілька чітких тенденцій: по-перше, частка промислових товарів у загальному обсязі торгівлі дещо знизилася, тоді як частка сировини, напівфабрикатів та споживчих товарів зросла; по-друге, пандемія стала найбільшим шоком для торгівлі за останні десятиліття: глобальний експорт у 2020 році скоротився на близько 7%, при цьому найбільш чутливими виявилися групи машинного та транспортного обладнання, палива і металургії, тоді як найстійкішими – фармацевтика та сільськогосподарська продукція; по-третє, енергетичний шок 2022 року, пов'язаний з війною Росії проти України з масштабними санкціями проти російських енергоносіїв, спричинив різке зростання цін на паливо і, як наслідок, збільшення витрат для виробництв, особливо в Європі. Аналіз динаміки світової торгівлі в контексті глобалізації дозволив встановити, що протягом останніх десятиліть

спостерігалось стале зростання обсягів міжнародного товарообігу, яке періодично порушувалося глобальними фінансовими, економічними та політичними кризами. Особливо відчутний вплив на світову торгівлю справили світова фінансова криза 2008–2009 рр., пандемія COVID-19 та сучасні геополітичні конфлікти. Водночас світова торговельна система продемонструвала високий рівень адаптивності до нових викликів завдяки диверсифікації торговельних зв'язків, розвитку цифрових технологій та вдосконаленню логістичних систем. У процесі оцінки структурних змін у світовій торгівлі встановлено, що сучасними тенденціями є зростання частки високотехнологічної продукції, розвиток електронної комерції, регіоналізація торговельних потоків та посилення ролі країн Азійсько-Тихоокеанського регіону у світовій економіці. Важливим напрямом трансформації світової торгівлі стало формування нових виробничих та логістичних ланцюгів, спрямованих на підвищення стійкості міжнародних поставок в умовах глобальної нестабільності.

Порівняльний аналіз дев'яти провідних економік світу показав, що загальні тенденції за товарними групами збігаються для більшості країн, незважаючи на національну специфіку: загалом у 2020 році спостерігалось падіння, у 2021–2022 – відновлення, а у 2023–2024 – корекція. Винятком є Індія, де телекомунікаційне обладнання демонструвало стрімке зростання впродовж 2022–2024 років, що відображає технологічний стрибок країни, а Велика Британія зазнала додаткового тиску через Брекзйт, який дещо ускладнив торгівлю з ЄС, тоді як Китай залишається безумовним лідером з найбільшим у світі обсягом експорту товарів. Україна є відкритою торговельною економікою з широкою мережею партнерів та диверсифікованою структурою експорту, проте структура торгівлі України залишається переважно сировинною. Повномасштабна агресія з боку росії у 2022 році призвела до падіння експорту приблизно на 45% порівняно з попереднім роком та зміни торговельних партнерів. Проведений аналіз місця України у світовій торгівлі товарами свідчить, що країна залишається важливим учасником міжнародних торговельних відносин, насамперед завдяки значному аграрному потенціалу, наявності природних ресурсів та вигідному

географічному розташуванню. Україна займає провідні позиції на світових ринках зернових культур, олійних культур та окремих видів металургійної продукції. Разом із тим сучасні воєнні виклики, руйнування інфраструктури та зміни логістичних маршрутів негативно вплинули на експортний потенціал держави та структуру зовнішньої торгівлі.

За результатами проведеного дослідження запропоновано такі напрями підвищення ефективності участі України у світовій торгівлі товарами:

- здійснювати диверсифікацію товарної структури експорту шляхом збільшення частки продукції з високою доданою вартістю;
- стимулювати розвиток високотехнологічних виробництв та інноваційних галузей економіки;
- розширювати географію зовнішньоторговельних зв'язків та поглиблювати співпрацю з країнами Європейського Союзу, Азії, Близького Сходу та Африки;
- модернізувати транспортно-логістичну інфраструктуру з метою забезпечення стабільності експортно-імпортних операцій;
- посилювати інтеграцію українських підприємств у глобальні ланцюги створення вартості;
- удосконалювати механізми державної підтримки експортерів, зокрема через фінансові, інформаційні та консультаційні інструменти;
- сприяти цифровізації зовнішньоекономічної діяльності та впровадженню сучасних електронних платформ міжнародної торгівлі.

Сучасні трансформаційні процеси формують нові умови функціонування міжнародних ринків, що потребує від країн постійного підвищення конкурентоспроможності та адаптації до глобальних викликів. Для України важливим завданням є використання наявних конкурентних переваг, розвиток експортного потенціалу та формування ефективної моделі інтеграції у світову торговельну систему, що сприятиме забезпеченню довгострокового економічного зростання та зміцненню позицій держави на міжнародній арені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сокурєнко П.І., Авраменко І.М., Авраменко О.І. Світова торгівля: стан та сучасні тенденції розвитку. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2010. № 4. Т. 1. С. 207–210. URL: [http://lib.khnu.km.ua/pdf/visnyk_tup/2010/\(154\)%20VKNU-ES-2010-N4-Volume1.pdf#page=207](http://lib.khnu.km.ua/pdf/visnyk_tup/2010/(154)%20VKNU-ES-2010-N4-Volume1.pdf#page=207) (дата звернення 15.04.2026).
2. Король М.М., Куліковська І.В., Нам'як Ю.Ю. аналіз сучасного стану зовнішньої торгівлі провідних країн світу. URL: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2024-52-17> (дата звернення 3.02.2026).
3. Ковбатюк М. В., Шкляр В. В., Ковбатюк Г. О., Петухов А. С. Сучасні тренди та тенденції розвитку міжнародної торгівлі. Бізнесінформ 2025 – с. 33. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-4-33-42> (дата звернення 13.03.2026).
4. Магдіч А. С., Кузьмінов С. В. Структурні зрушення міжнародній торгівлі світових лідерів, 2022. URL: <https://eurodev.duan.edu.ua/images/PDF/2022/2/7.pdf>
5. Модернізація Світової організації торгівлі під впливом глобальних викликів : аналіт. доп. / [І. Веремій, Н. Гавриленко, І. Ус, Г. Широкий] ; за заг. ред. М. Паламарчука, Р. Юлдашева. – Наук. електрон. вид. – Київ : НІСД, 2022. – 51 с. URL: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2022.14>
6. Сидоров О. А., Фісунєнко Н. О., Альошина Т. В. Світова економіка та міжнародні економічні відносини: підручник; кол. авторів; за заг. ред. д. е. н Фісунєнко П. А. Дніпро: Арт-Прес, 2023. 400 с. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/10961/1/%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B0%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BC%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B0%20%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B0%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1>

[%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%A1%D0%B8%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2.pdf](#) (дата звернення 3.02.2026).

7. Савельєв Є. В. Міжнародна економіка: теорія міжнародної торгівлі і фінансів: Підручник для магістрів з міжнародної економіки. – Тернопіль: Економічна думка, 2000. 450 с. URL: <https://api.dspace.wunu.edu.ua/api/core/bitstreams/dcc445ce-3b55-4ae0-bba7-238000b5c68f/content> (дата звернення 5.03.2026).

8. Литвиненко А. О., Литвиненко О. Д. міжнародна торгівля в умовах цифровізації глобальної економіки. International Scientific Journal “Internauka”. Series: “Economic Sciences”. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2022-9>

9. Кириченко О.С. промислові революції та їх вплив а техніко-технологічний розвиток. Теоретичні та практичні аспекти антикризового регулювання економіки країни: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції(м. Одеса, 4 травня 2019р.) / ОНУ імені І. І. Мечникова, 2019. – с. 28. URL: https://books.google.lv/books?hl=en&lr=&id=QVqYDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA28&dq=%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%B0+%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0+%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D1%8E%D1%86%D1%96%D1%8F&ots=sS3b2-qxT2&sig=zdjHmqvsXbsztROxgRu9QqUqDYY&redir_esc=y#v=onepage&q&f=true (дата звернення 7.03.2026).

10. Логінов М. М., Лавриненко В. М. Вплив Першої світової війни на господарську систему провідних країн західної Європи. Вісник 2'2014. / Економіка. Проблеми економічного становлення – с. 65.

11. Майборода Д. Ю. Транснаціональні корпорації в міжнародному бізнесі. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-11-87-37>. (дата звернення 3.02.2026).

12. Мультинаціональні корпорації в економіці країн, що розвиваються: світові тенденції та вітчизняні реалії / Галицький економічний вісник

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu Galician economic journal, No 4 (83) 2023 https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.04. (дата звернення 9.03.2026).

13. Global Trade and Value Chains during the Pandemic / International Monetary Fund. Research Dept. URL: [https://www.elibrary.imf.org/configurable/content/book\\$002f9781616359423\\$002fCH004.xml?t%3Aac=book%24002f9781616359423%24002fCH004.xml](https://www.elibrary.imf.org/configurable/content/book$002f9781616359423$002fCH004.xml?t%3Aac=book%24002f9781616359423%24002fCH004.xml)

14. Kutsmus, N., Zinchuk, T., Usiuk, T., Prokopchuk, O., & Palamarchuk, T. (2024). War in Ukraine: Impact on global agrifood trade. *Scientific Horizons*, 27(3), 130-142. DOI2023: 10.48077/scihor3.2024.130.

15. Virkovska, A. (2022) Imperfections of global trade. *Socio-Economic Problems and the State* (electronic journal), Vol. 27, no. 2, pp. 107-114. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2022/22vadiht.pdf>

16. World Bank Group Robots, Tasks and Trade. 2018. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/269231544735360818/pdf/Robots-Tasks-and-Trade.pdf> (дата звернення 4.04.2026).

17. World Robotics 2024 – Industrial Robots produced by VDMA Services GmbH, Lyoner Str. 18, 60528 Frankfurt, Germany. URL: https://ifr.org/img/worldrobotics/Executive_Summary_WR_2024_Industrial_Robots.pdf (дата звернення 6.03.2026).

18. UNCTAD trade & development report, 2025, 196 pages. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/tdr2025_en.pdf

19. V. P. Hoang, C. Piccardi, L. Tajoli Reshaping the structure of the World Trade Network: a pivotal role for China? 2023. URL: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s41109-023-00560-9.pdf>

20. K. Itakura Evaluating the Impact of the US–China Trade War. 2019. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdfdirect/10.1111/aepr.12286>

21. Garba, M. K. (2025). Power, Protectionism, and the Global Economy: A Political Economy Analysis of the United States of America–China Tariff Conflict

between 2020 and 2025. Sprin Journal of Arts, Humanities and Social Sciences, 4(7), 22–27. <https://doi.org/10.55559/sjahss.v4i7.539>

22. Executive Order 14257 of April 2, 2025. URL: <https://www.federalregister.gov/documents/2025/04/07/2025-06063/regulating-imports-with-a-reciprocal-tariff-to-rectify-trade-practices-that-contribute-to-large-and> (дата звернення 03.04.2026)

23. Alireza Mahpour, Iman Farzin, Amirhossein Baghestani, Sina Ashouri, Zahra Javadi, Latifeh Asgari, Modeling the impact of logistic performance, economic features, and demographic factors of countries on the seaborne trade, The Asian Journal of Shipping and Logistics, URL: <https://doi.org/10.1016/j.ajsl.2023.02.003>.

24. Adam Rose, Zhenhua Chen, Dan Wei The economic impacts of Russia–Ukraine War export disruptions of grain commodities URL: <https://doi.org/10.1002/aepp.13351>

25. Ajai Gaur, Alexander Settles, Juha Väättänen Do Economic Sanctions Work? Evidence from the Russia-Ukraine Conflict URL: <https://doi.org/10.1111/joms.12933>

26. Economic sanctions reconsidered. History and current policy / Gary Clyde Hufbauer, Jeffrey J. Scott, Kimberly Ann Elliott. URL: https://books.google.lv/books?hl=en&lr=&id=etyVmnPOrG8C&oi=fnd&pg=PR11&ots=Thczkp_a0L&sig=A-J2H0LrT1vRnVuuvagH3Ud7j_o&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

27. Ulrich Delve Fohoue, Wang xin, Bola Momoh / THE IMPACT OF POPULATION GROWTH ON INTERNATIONAL TRADE IN EUROPE URL: <https://doi.org/10.36713/epra16699>

28. Cadestin, C. et al. (2018-02-27), “Multinational enterprises and global value chains: the OECD analytical AMNE database”, OECD Trade Policy Papers, No. 211, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/d9de288d-en>

29. OECD (2025), OECD Supply Chain Resilience Review: Navigating Risks, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/94e3a8ea-en>

30. STEPHEN HUNSAKER / UK TRADE TRACKER Q3 2024. URL: <https://media.ukandeu.ac.uk/wp-content/uploads/2024/09/Sep-2024-Trade-Tracker.pdf>
31. Office for National Statistics (ONS), released 13 February 2025, ONS website, statistical bulletin, UK trade: December 2024 (дата звернення 10.05.2026)
32. World Integrated Trade Solutions. URL: <https://wits.worldbank.org/Default.aspx?lang=en> (дата звернення (22.04.2026)
33. Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/> (Дата звернення 22.04.2026)
34. Держстат. URL: <https://stat.gov.ua/uk> (дата звернення 23.04.2026)
35. Веб сайт Traders Union. <https://tradersunion.com/ua/interesting-articles/most-expensive-companies/> (дата звернення 10.04.2026)
36. Світова Організація торгівлі (WTO) URL: <https://stats.wto.org/> (Дата звернення 23.04.2026)
37. Tomasz Białowas, Jarosław Kuśpit, Paweł Pasierbiak, Monika Wojtas / The Impact of War on Cross-Border Trade: The Case of the Ukraine Conflict and Exports From the Lublin Metropolitan Area. DOI: 10.18290/pepsi-2024-0009
38. Платформа Trading View. URL: <https://www.tradingview.com/> (дата звернення 13.04.2026)
39. Pakhota, N., Tretiak, D., Shurak, L., & Vasylenko, M. (2026). GLOBALIZATION AS A FACTOR OF TRANSFORMATION OF INTERNATIONAL COMPETITIVENESS. Current Problems of Sustainable Development, 3(1), 99-106. [https://doi.org/10.60022/3\(1\)-13S](https://doi.org/10.60022/3(1)-13S)
40. INSTAT. URL: <https://www.instat.gov.al/en/documentation/classifications/version/?verId=2120> (дата звернення 22.04.2026)
41. UN Classification by Broad Economic Categories Rev.5. URL: https://unstats.un.org/unsd/trade/classifications/SeriesM_53_Rev.5_17-01722-E-Classification-by-Broad-Economic-Categories_PRINT.pdf (дата звернення 15.04.2026).

42. Кулішов ВВ. Сучасні проблеми глобальної економіки. Інноваційна економіка. 2013(3):8-11. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/inek_2013_3_3.pdf
43. Office for National Statistics. URL: <https://www.ons.gov.uk/economy/nationalaccounts/balanceofpayments/bulletins/uktrade/december2024> (дата звернення 15.04.2026).
44. STATISTA. URL: <https://www.statista.com/chart/18417/global-weapons-exports/> (дата звернення 22.04.2026)